

Di Leta to di Ibru Pipul den

Cecil N. Wright

INTRODUCTION

1. Wetin de insay. Di pɔsin we rayt am tɔk bɔt am as 'wɔd fɔ enkɔrej pipul den' (13: 22) -- na wɔd we den yuz na Di Apɔsul Den Wok [Akt] 13: 15 fɔ wan sɛmin ɔ homili. En den se in strɔkchɔ de sho bɔku tin den we fiba wan sinagɔg sɛmin: (a) tisis (1: 1-4), (b) divelɔpment fɔ argument den insay wan ɔda we we get lɔjik, en (c) intaspekt wit ɔrtatory [exhort, encourage -rd] sekshɔn den ('lɛ wi'). I impɔtant fɔ no se di tin den we i de enkɔrej pipul den get strɔng tin den fɔ tich. Chaptɔ 1: 1 to 10: 18 na tin den we den de tich mɔ, en den de enkɔrej pipul den; Chaptɔ 10: 19 to 13: 17 na tin den we den kin tɔk bɔt mɔ, en den kin miks wit instrɔkshɔn den we get fɔ du wit dis; en Chaptɔ 13: 18-25 dɔn di dɔkyument wit pɔsin in yon mɛsej, inklud wan shɔt enkɔrejment (v.22). Pantap dat, no pat pan Oli Writ nɔ ful-ɔp wit taypɔlɔji -- Ol Testament tayp en kɔrɛspɔndens Nyu Testament antitayp.

Stayl. Den dɔn tɔk bɔt di dɔkyument se i bigin lɛk ɛsay ɔ tritiz (1: 1-4), i de go bifo lɛk sɛmin (te to 13: 17), en i dɔn lɛk leta ɔ leta (13: 18-25) -- insay v. 22 ivin yuz di verb epesteila ('A dɔn rayt'), we den kin yuz fɔ rayt leta, en insay di AV den translet am 'A dɔn rayt a leta.' Bɔt i kin dɔn we i nɔ no udat rayt am ɔ gi di say we i adres den de. Bɔt i tan lɛk se den bin sabi dɛnsɛf gud gud wan (v.19; 10: 34 AV) en den bin sabi Timoti (v.23), we bin dɔn chenj to di apɔsul Pɔl en we bin de wok wit am. I kin bi se den mek di leta fɔ bɔku pipul den we de rid am pas di wan den we den bin sɛn fɔs en di pɔsin we rayt am nɔ bin no in nem fɔ mek den nɔ rijek am bikɔs den bin de tink bad bɔt am (na tin we pipul den bin de tink fɔs), pan ɔl we i go mɔs bi se mɛsenja den we de kɛr am go tɛl di wan den we fɔs to bin sɛn. (Luk di tɔd paregraf na di nɛks pat.)

3. Na di pɔsin we rayt di buk. Di chɔch we bin de trade trade na di Is bin de si am se na Pɔlin rayt am. Bɔt nɔto ɔltɛm den bin fɔ de tink da we de ɔdasay we den nɔ bin de kondɛm am. Klɛment we kɔmɔt Ałegzandria (155-215 AD) bin se Pɔl rayt di leta insay Ibru en Lyuk translet am insay Grik (bikɔs, pan ɔl we i kɔmpitabl pan sentiment wit Pɔl in ɔda leta den, di men wan in Grik na mɔ polish en in litrɛri stayl mɔ elevɛt en rhetorical than theirs) -- en leta, Eusebius (263-339 AD) se sɔm biliv Lyuk translet am, en ɔda wan den we Klɛment we kɔmɔt na Rom bin du, inɛf bin biliv se di las wan mɔ go mɔs dɔn du am bikɔs in stayl bin tan lɛk Klɛment in yon. (Bɔt stil, den nɔ eva tɔk bɔt eni witnes fɔ wan Ibru ɔrijinal wan, en di opinion se wan bin de nɔ de pan eni istri; apat frɔm dat, i tan lɛk se di wan den we sabi langwej gri se di tɛks we de insay Grik nɔ de rid lɛk Grik transleshɔn.) Insay di West, Tɛtulian (160-230 afta Krays) bin tɔk se na Banabas rayt am. Bɔt ɔrijin (we bin de arawnd di ia 185-254 afta Krays, bin tɔk bɔt inɛf dis we: 'Bɔt a go se, di tin den we den de tink bɔt na di apɔsul in yon, bɔt di dikshɔn en di wɔd den we den yuz na pɔsin in yon we dɔn rayt wetin di apɔsul tɔk, en as pɔsin we notis dɔn we i de enjɔy am wetin in masta bin de tɛl am fɔ du. So, if eni chɔch tink se dis Leta kɔmɔt frɔm Pɔl, lɛ wi prez am fɔ dis, bikɔs den pipul den de we bin de trade trade nɔ bin gi am da we de fɔ dat. Bɔt udat na in rili rayt di Leta, na Gɔd nɔmɔ no.'

I impɔtant fɔ no se, nɔbɔdi nɔ bin aks kwɛstyɔn bɔt di inspekshɔn we i rayt. En bay di midul, en mɔ nia di ɛnd, fɔ di 4th sentinari (di 300s) den bin jɔs gri se di pɔsin we rayt am na Pɔlin, we nɔ get di kwalifayeshɔn den we Klɛment we kɔmɔt Ałegzandria, Yusibɔs, en ɔrijin bin get lɛk aw wi bin dɔn tɔk, en we den nɔ bin rili chalenj am bak fɔ pas ilevin ɔndrɛd ia, insay di siksti senti wɔd, we, insay di Protestant Rifɔmeshɔn, di kwɛstyɔn bɔt udat rayt am na reopened.

ɔda nem den we den dɔn tɔk se na pipul den we go rayt di buk (nɔto as transletɔ ɔ as amanuenses) na Apɔlɔs, Lyuk, Banabas, Silvanas, en Klɛment we kɔmɔt na Rom. Dɔn bak, wan Jaman tiolɔjian we nem Harnack, we bin

de stōdi bōt Gōd biznes, bin gi Priscila (we in man we nem Akwila bin ep am) insay 1900 afta Krays. (Eksept fō Klement we kōmōt na Rom [we day AD 97?], dēn wan ya na bin pōsin in yon padi en kōmpin wokman dēn wit Pōl en i tan lek se dēn bin fō dōn sho in tioloji. Ol na jōs fō tink bōt sōntin, fō tru.)

Bikōs dēn nō sho bōt di pōsin we rayt di buk fō sōm insay di Rifōmeshōn tēm, dis dōkyument get wan speshal pozishōn na di Nyu Testament skripchō dēn di we aw wi get dēn naw na bōku pan di English veshōn dēn -- di di sem tin lek insay di Latin manuskrip dēn, bigin bifo dēn aksept Pōlin authorship we nō get wan dawt -- dat na, bitwin di difinit Pōlin leta dēn en di wan dēn we dēn kōl jeneral leta dēn. If dēn bin tink se na Pōlin rayt am fō tru, i go mōs bi se dēn fō dōn put am, bikōs i lōng, afta Sēken Leta Fō Kōrint. Bōt insay bōku pan di Grik manuskrip dēn i de bitwin Sēken Leta Fō Tesalonayka en Fōs Leta To Timoti.

Bōt sōm pipul dēn dōn tōk tranga wan se di tru tin we se di dōkyument nō sho in nem na pruf we pōsin kin tink se na Pōl rayt am, di istri sityueshōn na wetin i bin bi . Difrēn fōs fōstēm chōch 'papa' dēn bin alēg se i nō bin affix in nem pan am least di we aw i luk kin mek bōku pan in Ju brōda dēn nō rid am, en jōj am pan in yon mērit. En se nō oda pōsin nō bin de we bin get so strōng en jeneral prejūdis bitwin di Ju pipul dēn we bin dōn chenj en di Ju pipul dēn we nō bin dōn chenj da tēm de, na tru tin we nō get wanwōd pan istri.

Sōntēm di strōng tin we de agens di we aw Pōlin rayt na dat insay 2: 1-4 di i tan lek se rayta de put in sef bitwin di wan dēn we pipul dēn we bin dōn yeri di Masta en we dēn bin dōn yuz fō mek di gud nyuz, bin dōn briņ di gud nyuz to bay mirekul, we Pōl de na di rēkōd se i nō gri klia wan se i nō bin get am frōm mōtalman o dēn bin tich am pas 'tru we Jizōs Krays sho am' (Leta Fō Galeshya 1: 11-12).

Bōt Rōbōt Milligan, insay di introdukshōn to in kōment bōt Di Ibru Pipul Dēn (pp.14-15), insay dis ansa: 'Di pōsin we rayt di buk nō kin jōyn in sef wit di wan dēn we de rid am bōku tēm fō mek i get mō fō win dēn at fayn fayn wan en fō mek in yon advays dēn sof? Insay di siks chaptā na dis sem Leta, di pōsin we rayt am se, 'So wi lef di fōs prinsipul dēn we de na di tichin bōt Krays, lē wi go bifo pan pafekt; nō fō lē di fawndeshōn igen fō ripent frōm day wok, en fō fet to Gōd, fō tichin bōt baptizim, en fō lē an, en fō get layf bak fō di wan dēn we dōn day, en fō jōj sote go. En dis wi go du if Gōd alaw am.'

We i kōntinyu fō tōk, i se: 'Naw wi fō tink frōm dis, se di pōsin we rayt dis Leta nō bin du wetin rayt lek di wan dēn we i rayt to? Wi fō tink frōm dis se in, en dēnsēf, nid fō enkōrej en advays fō go pafekt pan Kristian nō; en se in, en di wan dēn we de rid am, bin rili de pan denja fō lē i tōn in bak pan Gōd bikōs i nō bin de tink bōt Gōd in wōd we i nō ebul fō ēkskyuz? Fō tru, nōto so. Di Leta in sef na ful en pafekt rifyut fō eni en evri kayn alēgshōn. Bōt bay wan kōmōn figa, di Apōsul ya de jōyn in sef wit di wan dēn we de rid am, fō di rizin fō mek in advays dēn sof; en rifer di mō diliket wan to dēn kōmōn tray, intres, en prōspekt.'

Finally, Milligan se (pp.18-19): 'Dat Lyuk kin dōn sav as Pōl in amanuensis fō kōmpoz am; en se, as pōsin we inspekt, i go dōn chenj sōm kayn we di Apōsul in stayl wit Pōl in kōnsentment, nōto tin we nō pōsibul atōl. Bōt pas wi nō pe atēshōn to di tēstimoni we di Kristian Papa dēn gi wi ol, wi fō biliv se Pōl in sef na di rial pōsin we rayt dis Leta.'

4. Usay yu de go. Pan ol we nō tin nō de we de sho usay di dōkyument de (sōm dēn dōn agyu fō Jeruselem, oda wan dēn fō Rom, o fō Alegzandria, pan ol we i nō go bi eni wan pan dēn tu tin ya), i tan lek se dēn mek am mō fō di Ju Kristian dēn we de pan denja nōto jōs fō tōn bak (2: 1; 4: 1) bōt fō tōn bak pan Gōd biznes (6: 4-6; 10: 26-29). Nō pōynt nō de fō agyu wit eni pegan o Jentayl Kristian dēn we dēn tōch pan, en nō ivin tōk bōt Jentayl dēn as dēn de (cf. 2: 16), bōt na big denja fō o fō bi pōsin we nō get rilijōn o fō go bak to Ju rilijōn -- di las wan mō -- na dat mek dēn de pe atēshōn mō pan di we aw Kristian rilijōn pas di Ju rilijōn en Krays pas ol di tin dēn we Gōd mek na evin o na di wōl.

Di jeneral tenor of the document -- (a) yus fɔ wan wan Helenistik filbsofik wɔd den en (b) ɔl di Ol Testament kot den noto frɔm di Ibru teks, bɔt frɔm di Griik transleshɔn fɔ di LXX), we di Helenistik Ju den en Kristian den we de tɔk Griik bin de yuz -- kin sho se di wan den we den adres bin de na say we di Helenistik Ju rilijɔn de pas di wan we de na Jeruselem ɔ Palestayn. Bɔt dis nɔ rili kliia. Bikɔs den se Pɔl bin kot frɔm ɔl tu di Ibru teks en di LXX insay di leta den we get in nem en i bin adres to Ju en Jentayl biliva den ɔl tu na di Griik wɔl. En na Jeruselem sef Paylet bin put wan ɔda raytin oba Krays in krɔs noto jɔs insay Ibru bɔt insay Latin en Griik (Helenistik) bak (Lyuk 23: 38, AV; Jɔn 19: 20). So, di teks fɔ Ibru rili nɔ gi eni tru tru tin fɔ no di rayt say we di wan den we den adres am de.

Insay di King James Version, di dɔkyument in taytul se, 'Di Leta we Pɔl di Apɔsul rayt to di Ibru Pipul den,' en di wɔd 'Ibru den' na di tɛm we den rayt di dɔkyument kin tɔk bɔt di Ju pipul den na Palestayn, bɔt noto ɔltɛm. Bɔt da taytul de de pan di manuskrip den we den rayt let en i nɔ get rayt fɔ du dat. Yet di taytul we de insay di ol manuskrip den we den se na jɔs 'To Ibru', nɔ difrɛn as to di wan den we den adres. En, pan ɔl we i nɔ go bi se na pat pan di ɔrijinal dɔkyument sef, den ad am pan wan rili ali tɛm -- en i go mɔs bi se i sho se den bin biliv am rili fɔs se den rayt am to Ju pipul den we de na Palestayn.

Na tru se Pɔl bin tɔk bɔt in sef as 'Ibru we de tɔk Ibru' (Leta Fɔ Filipay 3: 5), pan ɔl we na sitizin na Tasɔs, we na wan siti na Silisia (Di Apɔsul Den Wok [Akt] 21: 39). Bɔt den bin ' mɛn am bak na dis siti [Jeruselem], we de nia Gamaliel in fut, en den bin tich am di strikt lɔ we wi gret gret granpa den bin gi' (Di Apɔsul Den Wok [Akt] 22: 3). I tan lek se na di las wan bin gi am rayt fɔ kɔl in sef Ibru.

5. Taym fɔ Rayt. No sho pruf nɔ de na di teks bɔt dat bak. Di las tɛm we pɔsibul fɔ dɔn bi di fɔs 90s AD, bikɔs na Klɛment we kɔmɔt na Rom bin kot am lek 95 ɔ 96 AD Bɔt no pruf nɔ de we de sho se den nɔ gri se den rayt am at least as ali as sɔm tɛm insay di tɛn ia bifo di pwɛl pwɛl na Jeruselem insay AD 70 -- we kin rili bi 'di de we de kam nia' fɔ 10: 25, as den dɔn ol am bay wan respektful nɔmba fɔ masta sabi bukman den. En i tan lek se di skripchɔ den na 8: 4 en 10: 11 sho se den bin stil de mek di sakrifays den we den kin mek evride, we noto tru afta den dɔn pwɛl Jeruselem en in tempul. (Luk bak di paregraf we de kam.)

6. Ples we Den Rayt. Sɔm dɔn tek 13:24 ('Den na Itali salut yu') fɔ sho se di pɔsin we rayt dis buk bin de na do na Itali wit di Itali kɔmpin den we bin de sɛn gritin bak na os to wan kɔmyuniti sɔmsay na Itali -- we go mek Rom bi di ples we di dɔkyument go mɔs go . Bɔt den kayn tin ya nɔ kin rili apin. Di pat kin min jɔs se di pɔsin we rayt dis buk bin de na Itali, i bin de rayt to wan kɔmyuniti ɔdasay en di Itali pipul den we den tɔk bɔt na pipul den we de na di eria we de sɛn gritin to di wan den we de rid. Bɔt if na Pɔl rayt am, i go mɔs bi se den rayt dis frɔm Rom jɔs afta den fri am frɔm di fɔs tɛm we den bin de na jel, lek 63 afta Krays

7. Rilevans we get fɔ du wit am. Pan ɔl we den rayt am to wan patikyula lokal grup fɔ Kristian den na wan patikyula tɛm insay istri, di dɔkyument get fɔ du wit ɔl Kristian den sote go -- fɔ ɔl tu di edifyeshɔn en enkrɛjment -- bikɔs mɔtalman nature nɔ de chenj, en di sem kayn denja den de wet fɔ Kristian den fɔ evri jɛnɛreshɔn -- wi jɛnɛreshɔn nɔ bi bay nɔr eksepshɔn. We den gi wan pan di stɔdi den we rich pas ɔl na di Oli Rayt, den dɔn tɔk se 'nɔbɔdi nɔ de na di Baybul we ɔlman gri fɔ no mɔ bɔt we de gi Gɔd in we fɔ si di gud nyuz, we ful-ɔp wit lesin den fɔ ɔltɛm.' En dis valyu de apat frɔm usay den rayt am, udat den rayt am, ɔ udat den sɛn am fɔs, en if wi kin ɔ wi nɔ ebul fɔ no di data we den tɔk bɔt to wi kɔmplit satisfayshɔn.

Ovaviu

1. Gɔd, we i dɔn tɔk bɔku tɛm en bɔku we den trade to di papa den bay di prɔfet den, insay den las dez ya, i tɔk to wi bay wan Pikin -- wan big Mesenja (implied) -- wan kɔmpiashɔn bitwin DEN en NAW (vs. 1 -2).

2. Dis Pikin (a) Gɔd pik fɔ get ɔltin; (b) tru am i mek di wɔl den (aionas, ages); (c) na in na di raytin fɔ Gɔd in glori en di rayt we we i tan lek in Bi, (d) en i de sɔpɔt ɔltin bay in pawaful wɔd; (e) we i dɔn mek fɔ klin sin den [na prist wok], i sidɔm na di Majesty in raytan ɔp [we de sho se na kiɲ, i de sheb di sovereignty of the universe], (f) i bi so

betê pas di enjel den we den tøk klia wan, dɔn get nem we fayn pas den (dis tinkin bin tøk mɔ bɔt am na di ɔda pat na Chapta 1 [Lek Leta Fɔ Filipay 2: 5-11] en wetin i min we wi tøk bɔt na Chapta 2) (vs.2b-4).

NOTIS: Di 'pikin' we Gɔd de tøk tru naw na di 'Masta' (2: 4), 'Jizɔs' (2: 9). Di 'Aposul en Ay Prist fɔ wi kɔnfeshɔn' (3: 1), en 'Krays' (3: 6). Den tin ya en di tin den we wi dɔn tøk bɔt, na fɔ eksplen mɔ as di teks de go bifo.

II. PIKIN GREY PAS DI ENJEL DEN (1: 5 - 2: 18).

1. Facts we de sɔpɔt dat affirmation (1: 5-14): (a) Gɔd nɔ tɛl eni enjel se, 'Yu na mi Pikin' (v.5); (b) We Pikin kam na di wɔl, enjel den bin kɔmand fɔ wɔship am (v.6); (c) Gɔd mek in enjel den spirit (nɔto bɔdi), en in minista den (di enjel den) bi faya faya (i kin bi se Gɔd na faya we de bɔn, 12: 29) (v.7) -- we, den ɔp en pan ɔl we den get pawa, bɔt stil den de wɔship di Pikin (we i tan lek se na di minin); (d) Di Pikin we den kɔl Gɔd, get kinɔm we go de sote go, en den anɔynt am wit ɔyl we de mek i gladi pas in 'kɔmpa den' (pas ɔl ɔda kin den, we mek i bi 'Masta fɔ di masta den, en Kin fɔ di kin den,' Reveleshɔn 17: 14) (vs.8-9 en di ɔda wan den; (e) Di Pikin kɔl Masta, en i bin get pat pan di krieshɔn fɔ di yunivas, we go pwel, chenj, bɔt i go de di sem en in ia nɔ go dɔn (vs.10-12); (f) Nɔ enjel nɔ eva tɛl Gɔd, lek di Pikin se, 'Sidɔm na mi raytan' (v.13; kɔmpia Di Aposul Den Wok [Akt] 2: 34-36); (g) Enjel den ɔl na spirit den we de wok (nɔto rula den), we den sen fɔ du savis fɔ di wan den we go get sev (v.14).

2. Implications Involved in Said Affirmation (2: 1-18): (a) Nid fɔ tek di mɛsej we den tøk tru di Pikin ivin sirɔs pas di wan we den tøk tru enjel den (as di lɔ we Mozis bin gi bin bi, Di Aposul Den Wok [Akt] 7: 53; Leta Fɔ Galeshya 3: 19) (v. 1-4); (b) Di wɔl we get fɔ kam nɔ bin de ɔnda enjel den, bɔt na mɔtalman insay Jizɔs in pɔsin, in Pikin, we de it bɔdi en blɔd (nɔto di kayn we aw enjel den tan, en nɔto fɔ ep enjel den) so dat i go bi ebul fɔ day fɔ in brɔda den (mɔtalman, we i bin de sho in sef wit), win day, en fri den frɔm in slev, bi den Ay Prist en mek sakrifays fɔ den sin den (vs.6-18).

III. PIKIN GREY PEN MOZIS

(GɔD IN APOSTUL TO ISRAEL, EN WAN TAIP KRAIS) (3:1 - 4:13)

1. Fact of Superior Greatness (1: 1-6): (a) I bin get pat fɔ bil Gɔd in os (Izrel), Mozis nɔ bin get am (vs.1-4); (b) Mozis na bin fetful savant na Gɔd in os, bɔt Krays na bin Pikin oba Gɔd in os -- 'udat in os wi, if wi ol wi maynd en di glori fɔ wi op tranga wan te di end' (vs.5- 6).

2. Enkɔrejment fɔ Mit di Kwalifayeshɔn fɔ mek Gɔd in Os (3: 7 - 4: 13); (a) 'Una nɔ mek una at at lek aw una de mek una vɛks . . . na di wildanes' (3: 7-19); (b) 'Lɛ wi fred' fɔ kam shɔt pan di prɔmis fɔ go insay Gɔd in rest fɔ in pipul den' (4: 1-11) -- bikɔs wi nɔ go ebul fɔ ful di wan we wi get fɔ du wit (vs.12-13).

IV. PIKIN GREY PAS ERAN

(HAI PRIST Fɔ ISRAEL, EN WAN TAIP KRAIST) (4:14 - 6:20).

1. Big Kwalifayeshɔn fɔ Krays (4: 14 - 5: 14); (a) I pas 'thru di evin,' wit akses to Gɔd wantem wantem, bɔt i kin 'tɔch wit di filin fɔ wi wik,' bikɔs i bin dɔn 'tɛmt lek wi, bɔt i nɔ get sin'; so, wi fɔ 'go nia di tron we get gudnes wit maynd, so dat wi go get sɔri-at, en get gudnes fɔ ep wi we wi nid ep' (4: 14-16); (b) Kwalifayeshɔn fɔ ay prist we den tek frɔm mɔtalman (5: 1-4); (c) Krays in kwalifayeshɔn den we pas ɔl, inklud fɔ bi prist fɔ sote go afta di ɔda we Melkisedek bin de (5: 5-10) -- i at fɔ tøk bɔt bikɔs di wan den we de rid bin dɔn bi 'dɔl fɔ yeri' (vs.11-14).

2. Enkɔrejment den we Bays pan di Prekariɔs Kɔndishɔn fɔ Rida den (6: 1-20); (a) Fɔ lef di fɔs prinsipul den en go bifo fɔ pafekt (spiritual machɔri) (vs.1-3); (b) Fɔ avɔyd fɔ tɔn agens Gɔd en in sɔm prɔblem den (vs.4-8); (c) Fɔ bi 'nɔ slɔp, bɔt fɔ falamakata den we tru fet en peshent (makromimetai, lɔng-sɔfa) get di prɔmis den' (vs.9-12); (d) Fɔ mek pɔsin biliv, lek Ebraam, bay di we aw Gɔd in advays nɔ de chenj, so dat i go get 'strɔng enkɔrejment' en

strong op as 'ankɔ fɔ di sol,' we go rich pas di 'vel,' usay Jizɔs as pɔsin we de bifo dɔn kam insay fɔ wi, 'we i dɔn bi ay prist sote go afta di ɔda we aw Melkizidek bin de du' (vs.13-20).

V. DI SUPERIORITY OF MELCHIZEDEK PRISTɔD ɔVA ERONIK

(LEVITICAL) PRISTɔD (7: 1-28).

1. We den we Melchizidek bin Difren en I bin Supirio (vs.1-25); (a) Melkisedek na di kin en prist (na tru bak fɔ Krays, bɔt nɔto fɔ Erɔn) (vs.1-2); (b) In prist wok nɔto frɔm in gret gret granpa, en bikɔs i nɔ get eni rikɔdɔ we i bigin fɔ de ɔ di end fɔ layf, i 'de bi prist ɔltɛm' lek se, (na tru fɔ Krays bak, bɔt nɔto fɔ Erɔn) (v.3); (c) I bin big pas Ebraam, i bin de bles am ('di wan we smɔl, na di wan we bɛtɛ de bles am'), en i bin de get tɛn pat pan am, so dat, so fɔ se, Livay (na Ebraam in gret gret granpikin en papa fɔ Izrel in prist den) . pe tayt to am tru Ebraam, bikɔs i bin stil de na di las wan in loins (vs.4-10).

2. I nɔ pafekt fɔ di Livayt Prist we den bin dɔn get di Lɔ (fɔ Mozis) ɔnda (vs.11-14): (a) Den si am se den nid ɔda prist we de fala di ɔda we aw Melchizidek bin de, en nɔto afta di ɔda we aw Erɔn bin de (v. 11); Den si am we den chenj di lɔ, fɔ alaw prist fɔ rayz frɔm Juda trayb, we Mozis nɔ tɔk natin bɔt prist den (vs.12-14).

3. Di Pristship fɔ Krays we pas ɔl afta di ɔda we Melchizidek bin get (vs.15-28): (a) Den mek am, nɔto afta di lɔ we de na wan kɔmandment we de na bɔdi, bɔt den mek am afta di pawa we wan layf we nɔ get end (akatalutou, we nɔ go pwɛl) get (vs.15 -17 we den kɔl); (b) Brɔd in bɛtɛ op pas di lɔ we den bin dɔn anul we den dɔn gi, we wi de yuz fɔ kam nia Gɔd (vs.18-19); (c) Den mek am wit swɛ we di Livayt prist den nɔ bin de du am, en Jizɔs as Prist bin bi 'di pɔsin we go mek di agriment we bɛtɛ pas am' (vs.20-22); (d) I de gi prist wok we nɔ de chenj, so dat di Prist afta di nyu ɔda go sev te di wan den we de kam nia Gɔd tru am, we di Livayt prist den nɔ bin ebul, bikɔs dɛnsɛf day bin ambɔg den fɔ kontinyu (vs.23 -25 we den kɔl); (e) Pruv en sho bay Krays in yon klin en nɔ get wan dɔti abit en di pafekt we in wan ɔfrin fɔ di sin den na di wɔl pafekt (vs.26-28).

VI. SUPERIORITY OF DI SON IN HIGH-PRIESTLY MINISTRY

(WIT IMAGERI WE DEN BɔR Fɔ RITUAL ɔF DI GREAT DE Fɔ ATONEMENT) (8:1-18).

1. Insay wan tent we pas ɔl (we de na evin) (8: 1-5).

2. ɔnda Nyu en Bɛtɛ Kɔvinant (8: 6-13).

3. Elaborations on the Foregoing (9:1-28): (a) Nature en limiteshɔn fɔ di fɔs agriment en in ɔdinans den (9: 1-10); (b) Big big sakrifays we go wok fayn ɔnda di Nyu Kɔvinant (9: 11-14); (c) Krays, nɔto Mozis, we na di Midulman fɔ di Nyu Kɔvinant (9: 15-22); (d) Krays inɛf, nɔto animal, di pafekt sakrifays ɔnda di Nyu Kɔvinant (9: 23-28).

4. Rial (Antitype) Now Versus Shadow (Type) Bifo (10: 1-18): (a) Livayt sistem (ɔnda Mozis in lɔ) bin get wan shado nɔmɔ fɔ gud tin den we get fɔ kam, en nɔ bin ful-ɔp fɔ wok (vs.1- 4); (b) Krays, di las sakrifays, ripresent di suprem rialiti we den bin dɔn sho, en di sakrifays fɔ inɛf na kɔmplit efifishin (vs.5-18).

VII. HORTATORY AND PRAKTIKAL SEKSHɔN WE DE BAYS PAN WETIN WI GO BIFO (10:19 - 13:17).

1. Enkɔrej di Klose to Gɔd Tru Krays en Nɔ Apɔstayt (10: 19-39): (a) Draw nia wit tru at wit ful fet (vs.19-22); (b) Hol di kɔnfeshɔn fɔ wi fet (v.23); (c) Una tink bɔt unasef fɔ mek una lek unasef en du gud wok, una nɔ fɔ lef fɔ gɛda togɛda (vs.24-25); (d) If wi 'sin bay wilful afta wi dɔn no di trut,' wi go get fɔ tru Gɔd in blesin (vas 26-31); (e) Bɔt memba yu fɔs tɛm, afta yu dɔn get layt, aw yu bin de sɔfa en sakrifays, en si se yu nɔ go lɔs yu blesin fɔ pe, kontinyu fɔ biliv pan yu fet fɔ sev di sol pas fɔ shrink bak fɔ day (vs. 32-39).

2. Di Fet we di Hiro den we bin De trade bin get, bin ol as ɛgzampul fɔ falamakata (11: 1-40); (a) Di kayn we aw pɔsin get fet (vs.1-3); (b) ɛgzampul den bɔt di wan den we bin de bifo di wata we bin de kam bifo di wata: Ebel

(v.4), Inok (v.5-6), Noa (v.7), (c) Fet we Ebraam, Ayzak, Jekob, Sera, en Josef bin get (v.8- 22); (d) Fet we Mozis en di Izrelayt den get, bak fo Reab (vs.23-31); (e) Oda egzampul den bot fet (vs. 32-40).

3. Di Egzampul fo Jizos (12: 1-3): (a) We wi de rawnd witnes den lek di wan den we wi don tok bot, le wi ron wit peshent (hupomones, stedi, peshent) di res we den don put bifo wi (v.1); (b) Du am luk (aphorontes, luk away) to Jizos, di pwsin we rayt (archegon, chif lida, payonia) en we mek wi fet pafekt, fo mek una no taya, fo taya na una sol (vs.2-3); (c) di hadship en trial dem na di Kristian layf na benevolently intend as disiplin fo mold wi karakta (vs.4-11).

4. Fo Enkrej Mō Fo Bia (12: 12-29); (a) Bays pan di tin den we wi don tok bot (vs.12-17); . Enkrejment fo di wok den we Kristian Layf fo Du (13: 1-17); (a) Sosial duti dem -- brodaship lov, ospitul, memba di wan dem we den don tay, mared we den ol fo kon en avoyd fo du mami en dadi biznes di we aw God no want, fridom from di lov fo mōni, satisfay wit wetin wi get (vs.1-6); (b) Rilijon Duti -- Memba di fos lida den (i go bi se naw i don day) en falamakata den fet (bikos Jizos na di sem oltem en den de ekspekt wi wetin i bin de ekspekt from den), avoyd fo ker am go wit difren en strenj tichin den, fo mek den establish am wit gris (tru Krays, pan ol we i de brij badnem) en noto wit Ju ritualism, bay Krays de gi prez to God oltem, du gud en sheb wetin yu get, obe di wan den we get di rul oba una (tois hegoumenois humon, di wan den we de bifo pan una) -- una lida den we de naw (vs.7-17).

VIII. EPISTOLARI KONKLUSHON (13: 18-25).

1. Rikwest bay Rayta -- fo prea fo di wan den we de rid, so dat i go kam bak to den kwik kwik wan (vs.18-19).

2. Benedikshon (vs.20-21).

3. Pwsin in Mesej den (vs.22-23): (a) Enkrejment fo 'bia wit di wod fo enkrej' we di pwsin we rayt dis buk jos rayt (v.22); (b) Infomeshon se 'den don fri wi broda Timoti,' wit di pwsin we rayt di buk we sho se i op fo si den wit am jisno (v.23); (c) Rikwes mek di wan den we de rid salut den lida den, en ol di oli wan den -- we den tink se na fo am (v.24a); (d) Di wan den na (apo, from, o na) Itali (we den tink se de wit di pwsin we rayt) de salut di wan den we de rid (v.24b).

4. Faynal Benedikshon (v.25).

Enjel den - In Minista den

Chapta 1:7 (From Sam 104:4)

Transleshon den:

Sam 104:4 'Udat de mek in enjel den spirit, In minista den bi faya faya' -- wit 'savant' as wan oda ridin fo 'enjel' (NKJ V).

'Udat de mek briz bi in mesenja; Flames of faya in minista' -- wit 'in enjel den de blo' as oda ridin fo 'wind in mesenja den' (American Standard Version).

Di Ibru Pipul Den 1: 7: 'En bot di enjel den, I se: 'Udat mek in enjel den spirits En In minista den na faya faya' (New King James Version).

'En bot di enjel den i se, Udat de mek in enjel den briz, En in minista a flame of fire' (American Standard Version).

Paraphrases and/or Commentaries:

James Macknight, Di Apɔsul Leta den: 'Udat mek In enjel den bi spiritual tin den, en in minista den bi faya faya; -- dat na, di big tin we den tɔk bɔt enjel na, se den na pipul den we nɔ get bɔdi, we de sav God wit di best wok.'

Neil R. Lightfoot, Jesus Christ Today: 'Bɔt ɔda translet fɔ di Ibru [fɔ Sam 1: 4: 4 insay di American Standard Version] pɔsibul we, instead fɔ mek briz In mɛsenja den de mek In mɛsenja den (ɔ angul den) briz. Dis na di transleshɔn fɔ di Sɛptwajint, we di pɔsin we rayt [Di Ibru Pipul Den] dɔn fala, we sho se God ebul fɔ du enitin wit enjel den enitin we i want. I kin chenj den to briz ɔ to faya we de bɔn. Enjel den, we den ay pas ɔ, na jɔs savant den. Den nɔ get eni wil ɔ rul fɔ dɛnsɛf.* Den nɔ de gi ɔda lɔ, den de obe den.'

* Den nɔ get eni wil fɔ dɛnsɛf pas fɔ obe ɔ nɔ obe God, lek aw i de apin to Kristian den. Bɔt den kin sin, en sɔm kin sin (Pita In Seken Leta 2: 4; Jud 6). -- CNW

Cambridge Baybul Kɔment: 'Kot: Sam.104:4.' Fɔs, na bin tɔk bɔt God: 'Di wan we de mek briz bi in enjel [dat na mɛsenja], en faya faya faya in savant den [minista]' (CT). Wi rayta invayt di minin -- sɔntem i de fala di pɔsin we rayt Seken Esdras 8: 22, we de du di sem tin -- so dat i min se di enjel den de du God in wok den na di wɔl we God mek. Den na God in savant den.'

Tyndale New Testament Commentaries: 'Di transleshɔn fɔ di Ibru [fɔ Sam 104: 4] kin bi 'God de mek briz bi in mɛsenja, en faya de mek faya bi in savant.' Di LXX, we di pɔsin we rayt am de fala get 'I de mek In enjel den briz, en In savant den bi faya we de bɔn.' . . . Sɔm pipul den dɔn tɔk se bɔku tem God kin wɛr di enjel den 'di klos we de chenj chenj,' lek se i kin chenj den to briz en faya. I betɛ fɔ tek enjel den as God in mɛsenja den we wɛr God in pawa fɔ du wetin i want na di say we God de. Fɔ mek den ebul fɔ du dis, den alaw den fɔ wok togɛda wit di big big briz en faya we de bɔn lek aw den bin du na Mawnt Saynay. Bɔt, ileksef den savis impɔtant, en ileksef i pafekt fɔ du am, den stil na God in mɛsenja en savant den. Di Pikin, difrɛn frɔm dat, di Papa nɔ de kɔl am as mɛsenja bɔt as God, we de sidɔm na tron we go de sote go, en as Sovayb, we de rul in kɔndɔm wit rayt.'

AT Robertson, Word Pictures in the New Testament: 'Luneman se di Ibru we de ya nɔ translet di rɔŋ we en i min se God de mek di briz bi in mɛsenja (nɔto enjel) en faya faya in savant den. Dat na ɔl tru [dat i de du dat], bɔt nɔto dat na di pɔynt fɔ dis vas. Pricha dɛnsɛf kin tan lek briz ɔ faya sɔntende.'

NOTIS: Insay di figa we den kɔl metafɔ, den nɔ kin tɔk bɔt di kɔmpiashɔn bay 'as' ɔ 'lek,' bɔt as rial tin, lek aw di pɔsin we rayt di poem tɔk, 'Mi lɔv na rɛd, rɛd ros,' ɔ insay Di Ibru Pipul Den 12: 29, 'Wi God na faya we de bɔn.' Infakt, Robertson de ripresent Ibru 1: 7 as metaphorical statement.

Preacher's Homiletic Commentary: 'Di pawa we di vas get de insay di klia we aw i de sho di tink bɔt di Wan we Ay pas ɔlman we enjel den de sav we 'at in bidding speed, .' we nɔ taya lek briz, we nɔ de si klia wan lek faya.' (Infakt, wan ɔda ripreshɔn fɔ di pat as metafɔrik.)

Eksplɔzito in Grik Testament: 'Di pɔsin we rayt [di Ibru Pipul Den] gri wit di LXX transleshɔn [fɔ Sam 104: 4] en i de sav in rizin fɔ sho se di kwaliti wok we enjel den de du na savis, en se den fɔm en aw den luk dipen pan wetin God want. Dis na bin di we aw di Ju pipul den bin de tink naw.'

R. Milligan, Epistle to the Hebrews: 'Bɔt wetin di wɔd pneumata min insay di fɔs kloz? Yu tink se i min spirit den, lek aw i de insay wi Kɔmɔn Veshɔn [King James Version], ɔ i min briz, lek aw sɔm pipul den dɔn tɔk? Dis fɔ bi bay di say we di vas de, we i klia se nɔto fɔ put di enjel den dɔŋ, bɔt fɔ es di enjel den ɔp as fa as i pɔsibul, wit di we aw den de tink fɔ es di Pikin ɔp we stil ay pas am bay we yu kɔmpia am.'

'Fɔ se, so, dat God de mek in enjel den strɔng lek di briz en big big briz we nɔ go ebul fɔ stɔp, go gri fayn fayn wan wit di we aw di Apɔsul bin mek; en bak wit di skɔp en kɔnstrɔkshɔn fɔ di neks kloz we den kɔmpia God in minista den, nɔto jɔs wit faya, bɔt wit faya we de bɔn. [Dis go bi fɔ ɔndastand di pat as metafɔrik. -- CNW] Bɔt insay dis kes, pan ɔl we den bin fɔ dɔn yuz di wɔd ruach insay di Ibru [en bin de], i go mɔs bi se na di Grik anemos bin fɔ

dɔn translet am, lek na Eks.10: 13, 19; 14: 21, en ɔda tin den, en nɔto bay nyuma, we di minin we i min naw insay ɔl tu di klas en oli buk den, na briz ɔ spirit. Na smɔl tɛm nɔmɔ, if eva, i kin min big big briz ɔ big big briz, pas nɔmɔ we den yuz am fɔ egzampul, lek na Eks.15.8, 10, fɔ Jiova in briz.

'Bɔku mɔ, so, we gri wit di kontɛks en di we aw den de yuz am ɔlsay na di wɔl, na di wɔd spirit lek aw den gi am na wi English Veshɔn. Insay di wan ol Baybul, bɔku tɛm di wɔd spirit kin tinap agens di wɔd bɔdi; den kin yuz di las wan fɔ sho enitin we wik, we nɔ get betɛ trenk, we nɔ fayn, en we kin kɔrɔpt; en di fɔs wan, di sem we, fɔ wetin strɔng, klin, en we nɔ de rɔtin. ... So, nɔ ɔda we nɔ de we wi rayta nɔ go ebul fɔ ɔnɔ di enjel den fayn fayn wan we i de tink bɔt in lbru brɔda den pas fɔ kɔl den spirit; dat na, pipul den we 'we pas ɔlman pan trenk,' en we den pul ɔl di wikɛd tin den, ɔti tin den, en tin den we nɔ pafɛkt na di bɔdi.'

'Dis bak, kɔrɛkt gud gud wan wit di istri bɔt den klin sens den ya we de na evin, so fa as den gi am insay di Oli Skripchɔ den. Den dɔn de sav ɔltɛm as Gɔd in minista den (leitourgoi), we bɔku tɛm Jiova in enimi den kin mɛlt lek waks ɔ stik bifo faya. Dis pruv en sho bɔku tin bay we den pul Sɔdɔm en Gɔmɔra (Jen. Xix.1-26); di pwɛl pwɛl we den pwɛl di ljpshian den fɔs bɔy pikin den (Eks.xii,29,30); di pɔnishment we den bin de pɔnish di Izrelayt den ɔnda Devid (2 Sam.xxiv.15-17); di kɔnfyushɔn we di sojaman den we bin de fet Benhadad Kiŋ na Siria bin get (Sɛkɛn Kiŋ den vi.8-23); en di pul we den pul di ami fɔ Sɛnakɛrib (2 Kiŋ xix.35).'

Di Kɔnklud Rimaks:

Di wan we de rid kin si se Di lbru Pipul Den 1: 7 de prɛzɛnt prɔblɛm fɔ translet. Den sho am insay di difrɛns bitwin di tɛks den we de na di Nyu King Jems Veshɔn (en di ol KJV) en di American Standard Version, en bay we den de rid den ɔltɛm na den margin. I chiefly get fɔ du, bɔt, wit if den fɔ translet nyuumata as 'spirit' ɔ 'wind'.

If den translet am 'wind,' den ɔl tu di 'wind' en 'faya' go mɔs ɔndastand am metafɔrik wan, as per wan gud nɔmba fɔ kɔmɛnt. If den translet am 'spirits,' lek aw di King James Versions bin translet am, i go stil izi fɔ ɔndastand 'faya' lek metafɔs.

Macknight en Milligan gri, en den ɔl tu gri wit di we aw den translet di buk we den rayt na King James en New King James. bɔt Milligan tek pen fɔ agyu fɔ lɔng tɛm fɔ sɔpɔt da rendishɔn de, en mek wetin to dis rayta na kes we go mek pɔsin biliv.

Dat de akɔn fɔ di wɔd den we de insay II, i, (c) insay in autlayn fɔ di lbru pipul den lek dis: 'Gɔd de mek In enjel den spirit (nɔto flesh), en in minista den (di enjel den) wan faya we get faya (i kin bi se na Gɔd na pɔsin we de it . Faya, 12:29)' -- Dat na, metafɔrik wan.

Wɔl fɔ kam

Chapta 2:5, 9

1. Di lbru Pipul Den 2: 5: 'Bikɔs di enjel den nɔ bin de ɔnda di wɔl we wi de tɔk.'

Na wi kɔmɔn English we den mek fɔ di Nyu Testament, 4 difrɛn wɔd den de we den translet 'wɔl' (aion, ej, 38 tɛm; Inhabited Earth, 14 tɛm). Di las wan na di wɔd fɔ 'wɔl' insay di tɛks we de ɔp. I de insay di Nyu Testament 15 tɛm, we den translet as 'wɔl' na Mat; 24: 14; Lk.2: 1 we de na di wɔl; 4:5; Di Apsul Den Wok [Akt] 11: 28; 17: 6,31; 19: 27 we de na di wɔl; 24: 5; Rom.10: 18 we de na di wɔl; lb. 1:6 (we de ɔp); 2:5; Rev.3: 10 we de na di wɔl; 12: 9; 16:14, en translet 'Earth' insay Lk. 21:26.

Wit di pɔsibul ɛksepsɔn fɔ 'di wɔl fɔ kam' insay di tɛks we de ɔp, ɔl di refrɛns den na to wi prɛsɛn wɔl ɔ, figuratively speaking, in inhabitants, as yu kin si bay we yu de chek eni pat. Bɔt nɔto kɔmplit agriment de bitwin di wan den we de kɔmɛnt bɔt di minin fɔ 'di wɔl we get fɔ kam' (Tɛn Oikoumen Ten Mellousan, di Earth we de

kam, 2:5), we nɔto di sem we aw den de sho Grik lek 'di wɔl we de kam'. insay 6:5 (Mellontos Aionos, wan ej we de kam). Notis di tin den we de dɔŋ ya:

1. Di Kembrij Baybul bin tɔk se: 'Di wɔl we get fɔ kam: di wɔl we de na evin, we insay wan sens na di tim fɔ di wan ol leta.'

2. BW Johnson, Pipul den Nyu Testament wit Notis: 'Literally, 'di inhabited earth of the future.' Di Ju pipul den bin kɔl di Ju pipul den 'di wɔl we de naw.' Wan dispens we de fala am go bi di wɔl we get fɔ kam.' Di rifrens na rather to di fiuja gospel ejs pas to di eternal wɔl.'

Pɔsinal ɔbshɔbishɔn: If ɔ di nɔt Jɔnsin in kɔnklushɔn kɔrekt, di rizin we i de yuz fɔ rich am nɔto kɔmplit. I kin ɔ nɔ kin kɔrekt wit refrens to Mat.12:32, 'Nɔto na dis wɔl, ɔ insay di wan we get fɔ kam' (oute en touto to Aioni Oute en Mellonti), den bin de tɔk am we Krays bin stil de liv en bifo di Di Ju pipul den ej bin dɔn dɔn. Bɔt insay Ef. 1:21, we den rayt afta di Ju ej dɔn dɔn en di gospel ej bin dɔn ɔlredi sakrifays am, 'nɔto jɔs na dis wɔl, bɔt bak insay di wan we get fɔ kam' (ou monon en to aioni touto alla kai en to mellonti), Obviously min nɔto jɔs insay di presen Kristian dispens na di wɔl bɔt bak insay di Eternal Age fɔ fala.

And Jizɔs in sef (Mak 10:30; . . . en insay di wɔl we get layf we go de sote go' (Nun en to Kairo. . . in Lk.20:34-36 Jizɔs bin se: 'Di pikin den na dis wɔl (ainos touto, dis ej) mared, en den de . Given in Marriage: Bɔt di wan den we den akɔntayn fit fɔ get to da wɔl de (ainos ekainou, da ej), en di layf bak frɔm di wan den we dɔn day, nɔ mared, en den nɔ de gi den na mared: bikɔs den nɔ go day igen: bikɔs den de . ikwal to di enjel den; en na Gɔd in pikin den, bikɔs na in na in pikin den we get layf bak.' I klia se dis nɔ get refrens to di Ju ej as 'dis wɔl' en to di Kristian dispens na di wɔl as 'dat wɔl.'

So i go tan lek se Jɔnsin in kɔnklushɔn, ileksef i kɔrekt ɔ i nɔ kɔrekt, i nɔ de sɔpɔt am fayn fayn wan bay in premis.)

3. Thomas Hewitt, Tyndale Commentaries: 'Sɔm pipul den dɔn ɔndastand di wɔl we get fɔ kam, i oikoumene i mellousa, as i get di sem minin lek insay di vas, 'Nɔbɔdi nɔ, akɔdin to in prɔmis, luk fɔ nyu evin en wan nyu wɔl, usay de de Raytines' (2 Pet.3:13). Insay 6:5 di wɔd den kin apin bak, bɔt instead fɔ oikoumene (di wɔl we de de) den kin yuz aion (age). Di ekspreshɔn mɔs probabli de ker di sem brayt minin lek 'na di end ɔf den dez ya' (1:2, RV). Den kayn wɔd den ya lek den wan ya get bɔku minin, en den get di wan ol tin we Gɔd de du fɔ mek mɔtalman sev. Calvin tɔk se 'di wɔl we get fɔ kam nɔto di wan we wi op fɔ afta di layf bak, bɔt na di wan we bigin na di biginin fɔ Krays in kinɔdɔm, bɔt i nɔ get wan dawt se i go get in ful akɔmplishin insay wi las ridemshɔn.' Ilek us minin den yuz fɔ di wɔd den we den nɔ put am fɔ put an pan enjel den; I jɔs de tɔk se di nyu ɔda nɔ go de ɔnda di sɔbjekt da tɔm de pas to Krays, di Pikin fɔ mɔtalman.'

4. James Macknight, Apostolical Epistles: 'Den kɔl di Gɔspel dispenseshɔn Ainos Milloutos, di ej we get fɔ kam, Ib.6:5, bɔt nɔ eva oikoumene Millousan, di wɔl we wi go ebul fɔ get. Di wɔd, if a nɔ mistek, i min di kɔntri we de na evin we i prɔmis Ebraam en in spiritual sid. So, as oikoumene, di wɔl, Lk.2:1, en ɔdasay, bay wan usual figa fɔ tɔk, de sho di pipul den we de na di wɔl, di wɔd Oikoumene Millousan kin rili fayn fɔ sho di pipul den we de na di wɔl we de kam, we den kɔl [insay] Ibru.1:14 'Dem we go get sev.'"

5. Robert Milligan, Epistle to the Hebrews: ' Di wɔl we get fɔ kam (He oikoumene he metalousa) min, nɔto di ej we de kam (Ho aion ho mellon) lek na Mat.12:39, en ɔda wan den, bɔt di wɔl we pɔsin kin liv ɔnda di rul en di tɔm we wi de rul en di tɔm we wi de rul. Gɔvment fɔ di Mesaya (Ch.1:6). Na di wɔl we wi de liv naw; en we, we den go dɔn klin am frɔm sin [we den ad am], di wan we den dɔn fri go liv sote go. Fɔ mɔtalman, den bin fɔs mek am (Jen.1:28-31); En to mɔtalman, i stil de bay di immutable dikri we Jiova de du.'

Pɔsin we de wach am: Miligan in kɔment de mek di wɔl we pipul den de liv insay fɔ tek ɔl tu di wɔl den we de naw en di wan den we go kam) ɔnda di Mesaya we de rul, en i tan lek se i get bɔku tin fɔ kɔment it.

Teks (Asv) : '12, yu go de. bikos God in Wod de liv, en i de wok tranga wan, en i shap pas eni sod we get tu ed, en i de pier ivin to di divayd we di sol en di spirit de sheb, fo ol tu di joun den en di mared, en kwik fo no di tin den we di at de tink en di tin den we i want fo du. 13. En no kricho no de we no de sho insef na in yay: bot oltin de neked en le am opin bifo di yay den we i get fo du.'

Dis vas den na di klimaks fo wan kwik ekshon fo Kristian den, onda Krays, noto fo mek di mistek we Izrel bin mek onda Mozis, en bikos God no obe God in wod bin tek di op en di promis fo go insay Kenan wit in . Rest from Ijipshian bondage en di rigors of den wilderness journeying, we na bin wan kayn di oda wan den na di evin Kenan fo ol di fetful pikin den fo God -- we di wik Sabat bin de gi to fleshly Izrel na bin wan kayn.

vas 12 de tok bot di subjektiv inflowens we God in Wod get wit refrens to wi at if wi alaw am fo get di rayt akses en opreshon. Vas 13 de diskraib wan komparabl objektiv fenshon fo di pat pan God insef wit refrens to wisef -- we fo bi wan strong motiveshon fo alaw in wod fo ol sway na wi layf.

1. 'Di Wod we God in Wod.' Na ya i klia se di wod de tok bot God in wod as den tok tru profet den (1: 1). Enjel den (2: 2), en in pikin (1: 2; 2:3), en noto to Krays as di wod inkarnet, lek insay Rev.19:13 (cf. Jno.1:1,14; 2: Jno. .1). Bot di wod 'fo' we den bigin fo yuz, de mek in patikyula aplikeshon get fo du wit di 'Sabbath rest fo di pipul den na God' (4: 4), en patikyula as to udat kin kam insay o no kin go insay, lek aw den tok tru Mozis (3: 5) en Devid (4: 7) en na ya tru Krays in inspekt tokman, di rayta fo di leta to di Ibru pipul den (3: 7 - 4:11), en wi no get wan dawt fo se Tru oda wan den pan in tokman den bak (luk 4: 1-2, 11).

2. 'Livin, en aktif.' Dat min se, God in Wod de aplay en i bin de bi en i bin de wok fayn -- as mo tide onda en tru Krays lek aw i bin de trade trade -- en insay som we den ivin mo (luk 2: 1-4; 10:26-31).

Krays na di midulman fo wan bete agriment, wit bete promis, pas di ol agriment wit bodi Izrel, we Mozis na bin di midulman (8: 6). Pan ol we God bin gi motalman Izrel di sevin de, in de fo rest from di tin den we God mek, as Sabat evri wik, na bin 'shado' fo sontin we bete pas fo kam tru Krays (Kol.2:16; cf. Ib.8:4-5. ; 9:11; ('I tek di fos wan, so dat i go establish di sekon wan,' 10: 9), en di wik we den de obe di Sabat no bin de onda di nyu agriment we Krays bin de midul.

as i bin don tok, na bin 'shadow' fo sontin we bete fo kam tru Krays -- wan shado fo di Sabat rest we lef fo God in pipul den (4: 6) -- wan bete rest fo di fetful pipul den na di bodi Izrel of tem pas en bak fo di . Spiritual Israel of dis las dez. I go enta we wi rest from wi wok den na di wol as God de rest from in wok fo mek di evin en di wol en di pipul den we de de (Ibru 4: 9-11; cf. rev.14:13).

en na in na fo di wan den we 'obedi' to di 'liv, en aktif' wod fo God fo ol di dispens den we de na di wol, bot noto fo di 'no obe fo eni wan pan den dispens.

3. 'Sharper dan eni tu-edd sword' -- di kain we de go insay pas ol. Na Efis. 6: 17, God in wod den kol am 'di sod we di Spirit de gi,' den kin yuz am fo fet di spiritual tin den we de apin na di spirit. Di wod fo God de tink bot ya, bot, insay rilayshon to in abiliti fo go insay en eksplaz to introspekshon di insay bi fo eni wan pan den.

4. 'Piercing ivin to di divaydin of soul en spirit, of both joints en marrow.'

'Soul' en 'spirit' dem kin yus plenti taims fo di 'inward man' versus di 'outward man' (2 cor.4:16) . Bot we den difren from densef, 'sol' (psuche) get refrens to fizik animashon we motalman get in komon wit di animal krieshon, en 'spirit' (Pneuma) de tok bot da pat de pan motalman we den mek insay God in pikcho, we de mek man akin to God in a way di animal dem no de.

'Joints' na mɔst usay bon dem so fit en jɔyn tɔgeda as fɔ fɛsilit muvmnt in rilayshɔn to wan an. en den bin yuz 'Marrow' figuratively of di dip na di sol, as bay Euripides insay di 5th sentiwoɔd bifo Krays, insay Hippolytus 225, 'fo mek mɔdaret padi biznes, en nɔto to di dip marrow fo di sol' (vinsent, woɔd stɔdi den na di Nyu Testament).

So, di frayz we de ɔp na figurative expression fo di dip pat pan di inward man, we Gɔd in Woɔd en in pat den we den put opin lek se na in, fo introspekshɔn -- nɔto se i de sheb di 'sol' from di 'spirit' ɔ di 'jɔyn' from di 'marrow' - - bot se i de go insay di . 'divayd' pan ɔl den pat ya, figuratively speaking.

5. 'Kwik fo no di tin den we di at de tink en wetin i want fo du.' Dis mɔ en mɔ literali de ekspres en difayn di tin den we wi dɔn tɔk bot, pas nɔmɔ se 'kwik fo no' nɔ tan lek se i nɔ de du jɔstis to di woɔd adjektif, kritiko, insay di Grik teks, we min skil ɔ ebul fo no ɔ jɔj. (Wi English woɔd 'kritik' kɔmɔt from am.)

'Di woɔd de ker di tink bot fo sheb. From Krinein to divayd ɔ sɛpret, we de rɔn insay di sens fo jɔj, di ɔspitul minin na di NT, jɔjment we involv fo sift aut en analisis fo evidens. Insay Kritikos di aydyɔ den bot diskrimineshɔn en jɔjment de blend.' (Vincent, Word Studies.) Wit di rayt akses to wan opareshon insaid di man hat, di woɔd of God lay bare to di individual imsef di charakta no bi onli of in kondukt bot tu fo 'di tinkin en intents of di hat' -- in own hat.

'Apat from adishɔn, dis (kai), di inwoɔd ɔpreshɔn fo di woɔd de fen in kɔmpin na di sɔch, inevitabl inkwizishɔn fo Gɔd insef wit udat wi fo du' (Marcus Dodds, insay in kɔment bot 'Ibru' den na di Expositor in Grik Testament). Dat adishanal fact de na di neks vas, as folo:

6. '13 we den bin de rayt. en no krichɔ nɔ de we nɔ de sho insef na in yay: bot ɔltin de nekɛd en le am opin bifo di yay den we i get fo du' -- ɔ to udat wi get fo gi akɔn.

hens, bitwin ɔl di ɔda tin dem, Gɔd no ivin wi insay riakshɔn en di we aw wi de tink bot In Woɔd, ivin if wi sakrifays fo kip den . sikrit from bɔku ɔ ɔl wi kɔmpin man den. en dis fo bi wan mɔs pawaful motiveshɔn fo gladi fo alaw am fo ol ful sway na wi layf, so dat wi nɔ go foget di prɔspekt fo di Sabat rest we den prɔmis to ɔl di pikin den we de obe Gɔd afta wi wok en layf na di wɔl dɔn dɔn.

doktrin fo baptizim

'baptayz fo di day'

Chapta 6:2

Dis na fo tɔk bot wan Kweshɔn we den aks bot if Chapta 6: 2 bin want fo inklud 'baptayz fo di wan den we dɔn day' (1 Kɔr.15:29). Pan ɔl we den nɔ bin dɔn mek am fo da rizin de, i nɔ nɔ fayn fo mek wi tɔk bot dat insay kɔnekshɔn wit am.

bikɔs V.30 introduks ɔda argument fo di sem sɔrt (dat de kɔntinyu te to V.32), ɔ ɔda tin, as . Tink bay sɔm, kin ivin bi pat pan di sem argument, wi go gi ɔl tu togɛda, pan ɔl we fo dayrekt mɔs pan wi atenshɔn to v.29.

Scripture Text (ASV)

29 else Dat den baptayz fo di wan den we dɔn day? If den nɔ men di wan den we dɔn day atɔl, wetin mek den baptayz den fo den? 30 Wetin mek wi de tinap bak pan denja evri awa?

Dis na wetin den kɔl argument ad hominem -- dat na, to di man -- we de eksplɔz, insay dis kes, wan inkonsistens bitwin prektis en trut if no risayz nɔ de fo di . Dead.

I mek am klia (1) se sɔm pipul den sɔmsay, if nɔto na Kɔrint (we i go nia fo bi fo wan ad hominem argument fo bi . Effective against error there), den bin de 'baptized for the dead,' enitin we dat min; (2) Dat di rayta tek fo grant

se in rida den bin sabi da tru tin de; Dɔn bak (3) se i nɔ bin bi jɔnaral prɔsis, bikɔs di wan den we de insay am, den bin dɔn pik den as 'den', we tan lek se den de pul di rayta bak. Bɔt stil (4) den nɔ de tɔk bɔt kɔndem, we tan lek se i strenj smɔl if i nɔ rayt, en mɔ if na kes den bin de na Kɔrint bikɔs di jeneral rizin fɔ di leta na fɔ kɔrekt di we aw pipul den de biev, di we aw den de biev, en di tin den we den de tich na di Chɔch . de.

Wel Pɔl in ɔrijinal rida den bin fɔ dɔn ɔndastand di istri setin fɔ in argument witout eni ɔda elaborashɔn pan in pat, wi tide nɔ get dat . benefit. en lɔk fɔ am, plus di fleksibiliti fɔ di wɔd we den translet 'fɔ' insay di ɛksprɛshɔn 'fɔ di wan den we dɔn day,' dɔn spawn ɔlmost endless tiori den (bitwin 30 en 40), sɔm klia wan lay, ɔda wan den de nia tenable, bɔt nɔbɔdi nɔ de we de kɔnkluz ɔ kɔmplit wan ɔ kɔmplit wan . Decisive.

So di best we wi kin du tan lek (1) fɔ notis di wan den we prɛktikal pas ɔl fɔ mek wi tink bɔt, wit eni kɔment we tan lek se i tan lek . in oda, en semweso (2) fɔ kɔl atenshɔn to yus dem fɔ di Grik wod hupa, den tu transliterated hyper, en translet 'fɔ' insay di ɛksprɛshɔn 'baptized for the dead' -- we wi go du in rives ɔda.

in in in Literal sense huper min ova or oba or biyond. Bɔt insay di Nyu Testament, en semweso insay di LXX, i kin apin nɔmɔ insay nɔ-literal sens.

Hɔpa na di Nyu Testament

Hɔpa get 160 tin den we kin apin na di Nyu Testament. Insay 134 pan den i kin apin wit wɔd den na di genitiv kes, inklud wi tɛks; en insay 104 den translet am 'fɔ' na di KJV; insay 12, 'fɔ'; in 8, 'fɔ' (wan) sake'; in 3, 'on (wan) bihaf; in 2, 'in (wan) stead'; in 5, Miscellaneous -- wan evri wan pan den wan ya: 'On (wan) pat (Mk.9:40); 'kɔnsens' (Rom.9:27); 'to' (2 Kɔr.7: 7); 'insay di bikɔs ɔf' (Fil. 1: 29a); 'By' (Sɛken Tes.2:1).

Hɔpa wit di akɔdin kes de apin 20 tɛm, den translet am 'ɔp' 12 tɛm; 'Mɔ pas,' 3 tɛm; 'Pan,' 2 tɛm; 'Biyond,' wan tɛm (Sɛken Kɔr.8:3); 'To' wan tɛm (2 Kɔr.12:13); 'Ova,' wan tɛm (Eph.1:22).

Hoper as advab de apin 6 tɛm, translet 'rili chif' 2 tɛm; 'Mɔ,' wan tɛm (2 Kɔr.11:23); 'I pas bɔku bɔku wan,' wan tɛm (Efi.3:20b); 'I pas,' wan tɛm (1 Tes.3:10); 'Very highly,' wan tɛm (1 Tes.5:13).

Hop wit di genitiv, as Arndt & Gingrich, Grik-Inglish leksikɔlɔg na di Nyu Testament en ɔda fɔstɛm Kristian litrechɔ den: (a) dɔn difayn am. bikɔs, fɔ bi bikɔs ɔf, fɔ di sake ɔf pɔsin ɔ sɔntin: (b). wit genitiv fɔ di tin, fɔ mek den ebul fɔ du enitin we den de tink bɔt fɔ am; (C) we de na di wɔl. in di ples fɔ, instead ɔf, insay di nem fɔ. (Sɔntende dis kin jɔyn wit fɔ, fɔ di sake ɔf.); (d) we de na di wɔl. fɔ sho di kɔz ɔ di rizin,* bikɔs ɔf, fɔ di sake ɔf, fɔ; (E) Abov en biyɔn na pɔsibil insay Huper Tes Eudokias (Phil.2:13); (f) we de na di wɔl. bɔt, kɔnsyus (bɔt ikwal to peri, en bɔku tɛm intachenj den na MSS).

hupa wit di akyuzativ: insay di sens fɔ ɛksel, pas, ɔva en ɔp, biyɔn, mɔ pas.

Hoper as an advab: mo (2 kos.11:23). (Luk di transleshɔn den we de ɔp.)

* Thayer semweso: '4. di impelling ɔ muv kɔz; on account of, fɔ di sake ɔf, eni pɔsin ɔ tin.'

Selekt intapriteshɔn

1. Baptism of proksi pan bikɔs ɔf pipul den we dɔn day. 'Di onli tenable explenishan na dat der bin de bitwin sɔm pan di Kristian dem na Kɔrint di prɔsis fɔ baptayz wan living Kristian in di stej fɔ sɔm kɔnvɔyt we bin dɔn day bifo da sakrament de bin dɔn administret to am. Dis kayn tin we den bin de du bin de bitwin di Masɔnayt den insay di sɛkɔn sentinari [Masɔn bin bɔku lek 144 afta Krays], en i bin stil de bifo pan wan sɛkt we den kɔl Cerintian [Cerinthus bin de go bifo lek 100 afta Krays]. I klia se di aidia na bin se enitin we go benefit frɔm baptizim kin so bi vicariously sikyur fɔ di Kristian we dɔn day. St. Chrysostom [Day 407 AD] gi di diskripshɔn we de kam bien ya: -- 'Afta wan kateshumen (dat na, wan we den pripia fɔ baptayz, bɔt we nɔ rili baptayz) bin dɔn day, den ayd wan

man we de alayv ɔnda di bed we di pɔsin we dɔn day de; Dɔn i kam na di bed we di man we dɔn day bin de tɔk to am, ɛn i nɔ mek ɛni ansa, di ɔda wan ansa insay in ples, ɛn so dɛn baptayz di 'liv fɔ di wan dɛn we dɔn day.' I de du Sɛnt Pɔl da tɛm de, bay wetin i de ya ya se, sankshɔn di lay lay prɔsis? Fɔ tru, nɔto so. I tek tɛm separet in sef frɔm di Kɔrintian dɛn, we i adrɛs in sef wantɛm wantɛm, frɔm di wan dɛn we tek di kɔstɔm. I nɔ de yuz di fɔs ɔ sekɔn pɔsin igen; Na 'dɛn' ɔlsay na dis vas. I nɔto pruf to ɔda pipul dɛn; Na jɔs di argumentum ad hominem. Di wan dɛn we de du dat, ɛn we nɔ biliv se dɛn go get layf bak, dɛn nɔ gri fɔ tek dɛnsɛf. Dis kɔstɔm kin gro ɔp bitwin di Ju pipul dɛn we dɔn chɛnj, we bin dɔn yus to sɔntin we fiba dɛn yon fet. If wan Ju bin day we dɛn nɔ bin dɔn klin frɔm sɔm sɛrimɔni we nɔ bin klin, sɔm pipul dɛn we bin de alayv bin get di ablushɔn we dɛn nid fɔ du pan dɛn [sic], ɛn di wan dɛn we dɔn day bin so akɔntayn dɛn klin.' (Ellicott in kɔment bɔt di wan ol Baybul, let di 19t sɛntinari AD)

"If di dayman dɛn nɔ go rayz atɔl, wetin dɛn go du we baptayz fɔ di wan dɛn we dɔn day?' (Ver.29) -- Wan inkwuyizhɔni we di Kɔrintian dɛn nɔ get wan dawt se dɛn fil di ful fɔs, bɔt we rili lɔs pan wi bikɔs wi nɔ no wetin i min. . . .

'Di klia minin fɔ di wɔd dɛn, bɔt, i tan lɛk se i de pɔynt to wan vicarious baptism, we wan padi we de alayv bin get baptizim as prɔksi fɔ pɔsin we bin dɔn day we i nɔ baptayz. . . . Dɔn, lɛk naw, sɔntɛnde i kin apin se we pɔsin day, di tin dɛn we pipul dɛn we nɔ biliv bin de tink bɔt bin rili tɔn to di Kristian fet, bɔt bifo dɛn ebul fɔ gi baptizim day, dɛn bin de kɔt di Kristian we bin want fɔ mek dɛn baptayz. Baptism bin jɔs de postpon te yɔn ɔ ivin midul layf, dɛn pas am, so dat dɛn go was bɔku bɔku sin dɛn we dɛn baptayz, ɔ we smɔl pipul dɛn go stayn di sol afta am. Bɔt natin nɔ bin apin, sɔm tɛm dɛn, di miskalkuleshɔn dɛn bin de apin sɔm tɛm, ɛn wantɛm wantɛm day bin de tink se dɛn go baptayz fɔ long tɛm. Insay dɛn kayn kes ya, padi dɛn we dɔn day kɔmɔt frɔm kɔrej frɔm vicarious baptizim. Sɔmbɔdi we dɛn bin biliv se di fet we di pɔsin we dɔn day bin get bin ansa fɔ am ɛn dɛn bin baptayz am insay in ples.' (W. Robertson Nicoll, ed., di Expositor's Bible, di fɔs 20th sɛntinari ad)

Notis: Bɔt plausibul, wan big big supɔzishɔn de involv insay di kot dɛn we wi dɔn tɔk bɔt ɔp. Patikule dem no sabi if leta i gro out fo im raitin, as plenti pipul biliv am. Di fleksibiliti fɔ di wɔd 'fɔ' (hupa) bay no mins de stɔp di langwey pɔsibul ɔ prɔbabiliti fɔ prɔksi baptizim.

2. Baptism of living converts to bi wan wit Krays. 'Sɔm ɔndastand wi Sevio in sef. Wetin mek pipul dɛn de baptayz insay di nem fɔ di day Sevio, we na sevɔ we stil de wit di wan dɛn we dɔn day, if di dayman nɔ rayz? Bɔt na, a biliv, wan instans pafekt singul fɔ Hoi Nekron fɔ min mɔ pas wan day pɔsin; Na signifiyans we di wɔd dɛn nɔ get ɛni ɔda say.' (Matyu ɛnri in kɔment, fɔs pat pan di 18t sɛntinari ad)

Notis: di wɔd dɛn we wi dɔn tɔk bɔt, we Matyu ɛnri bin tɔk bɔt ɛn we dɛn translet 'di dayman,' na plenti, nɔto singul, insay di Griik teks, we i de se de mek i nɔ go izi fɔ lɛ i nɔ tan lɛk fɔ rifer to Krays -- ɛn shɔ se kɔrɛkt wan so.

3. Baptism of living converts to bi wan wit Krays ɛn di Kristian day. 'If dɛn nɔ rayz di wan dɛn we dɔn day, wetin mek dɛn dɛn kin bɛr dɛn kɔnvɔyt ya insay baptizim pan dɛn akɔn, ɔ wit di atɛnshɔn to dɛn? Rom.6:3-11 mek di minin we Pɔl get insay dis pat rili klia. Di wan dɛn we dɔn day na wan klas we Krays na di edman ɛn di fɔs wan dɛn we get layf bak fɔ get layf bak. Bay baptizim wi simbolik wan mek wi wan wit da klas de, ɛn so wit Krays, ɛn wi de du dis bikɔs ɔf di op se wi go rayz wit da klas de tru di pawa we Krays get (Rom.6:5). Bɔt if dɛn nɔ mɛn di wan dɛn we dɔn day atɔl, dat min se wetin mek dɛn fɔ jɔyn di wan dɛn we dɔn chɛnj to dɛn wit dɛn bay we dɛn bɛr dɛn? Wetin mek dɛn fɔ baptayz dɛn na dɛn akɔn, ɔ wit rɛfrɛns to dɛn? If nɔbɔdi nɔ get layf bak, baptizim, we de sho am, nɔ get wan minin. Kɔmentatɔ dɛn we de na chɔch dɛn we dɔn tek sprinklin fɔ baptayz pipul dɛn de mek sɔri-at bad bad wan pan dis pat. Afta dɛn dɔn lɔs di simbolik minin fɔ baptizim -- dat fɔ wan union we pɔsin we dɔn chɛnj to di wan dɛn we dɔn day ɛn we dɛn bɛr Krays as dɛn ed ɛn fɔs frut dɛn to layf -- dɛn de pan lɔs fɔ no aw fɔ ɛksplen di apɔsul in wɔd dɛn, ɛn insay di pwɛl at Asset se Kristian dɛn bin get di abit fɔ baptayz vicariously fɔ dɛn padi dɛn we day witout baptizim. Long afta Pɔl bin rayt, wan sem kayn misɔndastandin bɔt dis

pat bin mek di wan den we bin de fala am ol tu na Mas en Serintɔs fɔ praktis den kayn vikari baptizim den de; Bɔt di tin we den bin de du bin gro frɔm di wɔd den we Pɔl bin tɔk, bifo di tin we i bin de tɔk, den bin de kɔl am bay di tin we i bin de du.' (Mcgarvey en Pendleton, Tesalonayka, Kɔrintians, Galeshya, en Romans, bin pul 1916 bɔt den rayt am tru Romans 8 bifo Julay 16, 1908.

Notis: Rom.6:3-11 Does tɔk bɔt wi bi insay baptizim 'united with (Christ) insay di kayn we aw i day' en 'go bi di sem tin we i go get we i get layf bak.' Nɔ tɔk bɔt di Kristian day, we go bi 'den' ɔ 'den' (den' (tɔd pɔsin) -- na 'wi' ɔ 'wi' ɔ 'wi' (fɔs pɔsin, embras ol di wan den we 'baptayz insay Krays') en 'am,' ' in yon,' ɔ 'Krays' (tɔd pɔsin, nɔto di wan den we dɔn day bak we de insay Krays -- we wi nɔ de sɔpɔt kwik di sem rilayshɔn lek di wan we den de tɔk bɔt na Rom). Si aw di Roman pasej de mek 'rili plein' di minin fɔ 'baptiz fɔ di dayman' insay 1 Kɔr.15:29-30, usay Pɔl tɔk bɔt 'wi' (insef en ɔda pipul den na in kategori) as i difren frɔm 'den'. pan wan ɔda kategori (we den 'baptayz fɔ di wan den we dɔn day'). we, akodin to McGarvey en Pendleton, i bin so baptayz - wan flat kɔntradikshɔn.

4. Baptism of converts wit di view to di resurrection of di wan den we dɔn day. 'Di Grik ekspositɔ den tek am fɔ bi bɔt di wan den we dɔn day (hupa insay di sɛns fɔ peri ɔtem lek aw i bin de insay 2 Kɔr.1:6) Bikɔs baptizim na bɛrin en layf bak (rom.6:2-6).' (Robertson, Word Pictures in the New Testament, 1931.)

'Di Grik pipul den we bin de eksplen di wɔd den bin de tek di wɔd den di wan den we dɔn day as di sem tin to di layf we di wan den we dɔn day get layf bak, en di baptizim we de sho se den biliv pan di tichin bɔt di layf we den get bak.' (Vincent, Word Studies in the New Testament, 1890.)

NOTE: If bay 'di dayman' Pɔl min 'di layf bak we di wan den we dɔn day get,' wetin mek i tan lek se i nɔ de pan di wan den we biliv -- se 'wetin den go du Do' we baptayz fɔ di wan den we dɔn day?' Insted of 'Wetin wi go du?'

5. Baptism of converts in op fɔ mek di wan den we dɔn day get layf bak. 'Di men tin, di skɔp, en di kɔnɛkshɔn go admit bɔt wan minin - if di dɛd nɔ go ɔp, wetin den go du we baptayz wit di op fɔ di layf bak? . . .

'In view of dem daying, dem baptayz in orda to dem wel-being afta dai. If den nɔ rayz frɔm di wan den we dɔn day, wetin mek den baptayz fɔ fit den fɔ di layf bak?'

'[nɔ get wan dawt se di allusion na to sɔm akt we den du we den de ekspekt fɔ get di benifit we go kam fɔ dɛnsɛf (we den ad pan di emphasis), we go . fɔ lɔs if di wan den we dɔn day nɔ rayz. En di we aw den de si di tin we den gi ya, i fayn fɔ di agyument en gri wit di kɔntɛks. Fɔ si bifo tɛm se fet go mek den lɔs ɔltin, sɔntɛm na layf insef, nɔto sɔm pipul den, we den baptayz, i du dat, i go mɔs bi se wi de tɔk wit di apɔsul se, 'Wi we de liv, den kin gi am ɔltɛm fɔ day fɔ Jizɔs; sek.' (2 Kɔr.4:11.) Di minin da tɛm de na: Wetin fɔ bi to di wan den we pan we den baptayz, du dat du dat fɔ no se i go pruv se den day warrant, if di dayman rayz nɔ?]' (Lipscomb en Shepherd, 1 Kɔrintians , 1935.)

Notis: Dis na klos akin to No.4 oba, bɔt mo recent exegetes. Di fɔs tu paregraf den na Devid Lipskɔm, en di paregraf we de insay brakɛt na JW Shɛpad rayt am. Wail wetin Lipscomb se na di rayt we fɔ diskrayb ɔl di kɔnvɔyt den we de tink gud wan, en wetin Shepherd se na fɔ tɔk mɔ bɔt am, en wi nɔ get wan dawt fɔ se, fɔ bɔku pan den if nɔto ɔl di wan den we dɔn chenj den layf we den de pan risk den layf bay we den baptayz to Krays, dat insay insef nɔto pruf fɔ se Fɔ bi Pɔl in minin. en i nɔ tan lek se i nɔ de, bikɔs i tan lek se i de pul insef kɔmɔt pan di wan den we i bin get na in maynd en i bin de tɔk bɔt.

6. Baptism of new covertɔs fɔ tek di ples fɔ Kristian den we nɔ tu te yet we den kil den fet. 'Elsi if i [rɛsurekshɔn fɔ di wan den we dɔn day] nɔ bin bi so, wetin den fɔ du we baptayz insay token fɔ den embras di Kristian fet na di rum fɔ di wan den we dɔn day, we jɔs dɔn fɔdɔm insay di kɔz fɔ Krays, bɔt den dɔn sɔpɔt den yet bay wan sɔkseshɔn fɔ nyu kɔnvɔt den, we wantɛm wantɛm ɔf dɛnsɛf fɔ ful den ples, as rank fɔ sojaman den we de go bifo

fɔ fɛt na di rum fɔ dɛn kɔmpin dɛn, we jɔs dɔn bi Slain na dɛn yay? If di tichin a de agens fɔ bi tru, ɛn di wan dɛn we dɔn day nɔ de rayz atɔl, wetin mek dɛn stil de baptayz dɛn so na di rum fɔ di wan dɛn we dɔn day, as dɛn de gladi fɔ rɛdi, pan di peril we dɛn layf de pan, fɔ kip di tin we Jizɔs de du insay di . wɔl? ɛn fɔ tru, aw dɛn go akɔntayn mi kɔndɔkt insay ɛni ɔda layt, bɔt if wi tink se wi de akt wit wan stedi ɛn gɔvment we de tink bɔt dis big prinsipul ɛn dis glori op? Wetin mek wi nɔ fɔ du ɔda awa ɛvri awa we dɛn dɔn ekspos to bɔku denja na di savis fɔ wan masta frɔm udat i klia se wi nɔ get ɛni sekyula riwɔd fɔ ɛkspekt? ' (Philip Doddridge, The Family Expositor, 15th Edition, 1845.)

NOTE: Di wɔd huper go lend inɛf to dis intapriteshɔn, pan langwej. Bɔt wi nɔ get ɛni pruf fɔ wan istri kɔntɛks fɔ sɔpɔt lek wan ad hominem argument na Kɔrint insay ɔ bifo di tɛm fɔ Fɔs Leta Fɔ Kɔrint, ɔ ɛni ɔda say pan dis kayn big skel te leta, we dɛn kam fɔ se di blɔd fɔ di martyrs was the 'seed of the kingdom.'

Bɔt Pɔl de mek di ad hominem argument wit rɛfrɛns to inɛf lek aw wi bin dɔn tɔk bɔt am ɔp -- bɔt i tan lek se nɔto fɔ di rizin inklud inɛf wit di wan dɛn we i tɔk bɔt se i 'baptayz fɔ di wan dɛn we dɔn day,' lek aw i tan lek se dɛn dɔn tɔk bɔt am ɔp -- bikɔs i tɔk bɔt dɛn as 'dɛn' pas 'wi.'

Bɔt pan ɔl dat, bikɔs ɔf di kayn we aw in mishɔn bin de, i bin de inɛf de pan denja fɔ day ɛvride. Leta, insay 2 Kɔr.1: 8-11, ɛn bak insay 11: 23-33, i tɔk bɔt di denja ɛn sɔfa we i bin de sɔfa. Di Buk fɔ Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] tɔk bak bɔt bɔku pan dɛn kayn tin ya (9: 22-25, 28-30); 14: 19-20; 19: 23-41; 21: 27-36) -- ɛn di rial martyrdom fɔ Stivin (7:54-60) ɛn fɔ di apɔsul Jems (12: 1-2) -- bɔt nɔ martyrdom we bɔku pipul dɛn day yet, ɛn nɔbɔdi nɔ rayt atɔl fɔ Kɔrint.

7. Baptizim Bikɔs ɔf Pipul dɛn we Nɔ De Alayv Igen. 'Pɔl de tɔk mɔ bɔt wan kɔmɔn tin we rili kɔmɔn, fɔ tru, na nɔmal ɛksperiens, se we Kristian dɛn day kin mek di wan dɛn we dɔn sev chɛnj, we insay di fɔs tɛm 'fɔ di wan dɛn we dɔn day' (di wan dɛn we dɛn lek we dɔn day), ɛn we dɛn op fɔ riyunin, tɔn to Krays -- ɛgz., we mama we de day win in bɔy pikin bay di apil, 'Mit mi na ɛvin!' Dɛn kayn apil dɛn ya, ɛn di wɛlbɔdi we dɛn kin du bɔku tɛm, kin gi strɔng ɛn tɔch pruf fɔ sho se dɛn biliv se di wan dɛn we dɔn day go get layf bak; sɔm ɛgzampul dɛn we dɛn jɔs dɔn mek fɔ dis kayn tin go dɔn sho dis rɛfrɛns. Pɔl se dɛn kayn pipul dɛn ya we dɔn tɔn to Gɔd, we 'baptayz fɔ di wan dɛn we dɔn day,' bikɔs Baptizim de sial di nyu biliva ɛn gi am to di Kristian layf, wit ɔl di tin dɛn we i kin lɔs ɛn di bad tin dɛn we kin apin to am. Di op fɔ get blɛsin tumara bambay, we get fɔ du wit famili lɔv ɛn padi biznes, na bin wan pan di pawaful tin dɛn we mek Kristian rilijɔn skata. ... Di op we dɛn baptizim ya de pan go ful, we nɔ go get layf bak; i go betray dɛn (Rom.5:5).' (G. G. Findlay, The Expositor's Greek Testament, ed., W. Robertson Nicoll, early 20th century AD)

NOTE: Dis fit presishɔn wan pan di difinishɔn dɛm fɔ huper wit di genitiv -- dat na, 'fɔ sho di muv kɔz ɔ di rizin.' bikɔs ɔf, fɔ di sake ɔf, fɔ' (Arndt & Gingrich); 'fɔ di tin we de mek pɔsin want fɔ du sɔntin ɔ we de muv; on account of, for the sake of, any person or thing' (Thayer).

In mɔs instans dɛm we dɛn dɔn chɛnj to Krays ɛn baptayz to Krays, sɔm ɔda pɔsin ɔ pipul dɛn dɔn bi di chif intamediet ɛn muv kɔz. ɛn insay sɔm instans dɛn se pɔsin ɔ pipul dɛn we dɛn tɔk bɔt dɔn day bifo di baptizim inɛf apin. If na so i bi, ilek wetin di ditel dɛn bi, di pɔsin we dɔn chɛnj in rilijɔn dɔn baptayz bikɔs ɔf, ɔ bikɔs ɔf, pɔsin ɔ pipul dɛn we dɛn tɔk bɔt. If na dis na bin wetin Pɔl bin min, wi nɔ go ebul fɔ no fɔ tru. Bɔt i bin rili fayn fɔ dɔn bi -- we dis rayta nɔ go ebul fɔ tɔk wit ikwal kɔnfidens fɔ ɛni ɔda intapriteshɔn we i no.

Kɔnklushɔn

If fɔ 'baptayz fɔ di wan dɛn we dɔn day' bin kam insay di skɔp we dɛn bin want fɔ du fɔ di 'tichin fɔ baptizim' we dɛn tɔk bɔt insay Ibru.6: 2, i go mɔs bi se i nɔ bin get fɔ du wit fɔ gri fɔ tek di pɔsin we dɔn day ɔ fɔ baptayz fɔ di wan dɛn we dɔn day, lek aw sɔm grup dɛn we nɔ biliv di trut kin du insay di fɔstem Kristian senti wɔd dɛn ɛn na Mɔmɔn dɛn insay wi yon tɛm. Bikɔs di skripchɔ dɛn mek am klia se dɛn fɔ jɔj ɛn blɛs ɛnibɔdi akɔdin to wetin i du

(Mat.16:27; Rev.2:23; 20:12, 13; 22:12) -- en bay di wok we enibodi du in di bōdi (2 Kōr.5: 10) -- nōto afta day, ɔ insay ɔda pōsin in bōdi.

Alta ɔ Sēns?

Chapta 9: 4

Di American Standard Version na Di Ibru Pipul Dēn 9: 4 tōk bōt di Oli ples dēn se 'i get gold ɔlta fō insēns' wit di agriment bōks' en ɔda tin dēn, bōt na di margin, i rayt se, 'ɔ, pōsin we de mek sēns.' En di King James Version en sōm ɔda wan dēn bin rid 'di gold insēns.' Bōt bōku pan di nyu transleshōn dēn de rid lēk aw di tin dēn we de insay di American Standard Version de rid, en wan pan dēn na di New King James Bible. En dis de sho se na tēks en/ɔ transleshōn prōblem we i fayn fō mek wi no, ilēksef wi tink se wi ɔ ɔda pipul dēn get di sōlv fō am ɔ nō get di sōlv fō am.

Di Prōblem we Dēn Tōk

(1) Dēn nō tōk bōt di 'ɔlta ɔf insēns' na di Oli Ples, as dēn difren frōm di Oli Ples, insay di Grik tēks we dēn gri wit we di Ibru dēn rayt insay di Nyu Testament skripchō dēn, bōt na wan impotant tin insay di Ol Testament tēks. (2) Semweso, dēn nō tōk bōt insay di Ol Testament tēks bōt 'golden insēns' insay eni wan pan di Oli Ples ɔ di Oli ples we Oli na di Tēmbul, lēk di Ibru tēks na di Kir Jems Veshōn -- pan ɔl we dēn bin de yuz insēns fō di ay prist bōn insēns 'insay di vel' (Lēvitikōs 16: 12-13) -- dat na, insay di ples we oli pas ɔl ples, usay i bin de go insay wan tēm insay di ia.

As Maknayt, insay in Apōsul Lēta dēn, tōk se: 'Di apōsul kin [emphasis added, bikōs semweso i nō go dōn] lan frōm di prist dēn, se di insēns we di ay prist bin de yuz pan di de fō pe fō sin na gold, en i bin lef am na di tēt we de insay, so nia di vel, dat, we i bin de kam officiate nekōs ia, bay we i put in an ɔnda di vel i kin pul am fō ful-ɔp am wit kol we de bōn, bifo i go insay di ples we oli pas ɔl fō bōn insēns, gri wit di dairekshōn, Levit.16:12,13.'

Bōt , if na so (ilēksef nō pruf nō de na di skripchō), di tru tin de we de sho klia wan se dēn nō tōk bōt eni 'ɔlta fō insēns' insay Di Ibru Pipul dēn se i de insay di Oli Ples, lēk di Ol Testament tēks, en dēn nō tōk bōt am na di Ol Testament tēks se da kayn ɔlta de de insay di Ples we Oli Pas ɔl. En wi stil lef fō luk fō di simpul eksplen we de eksplen di tin dēn we pas ɔl di ɔda we dēn we go mek wi satisfay. So, wi bigin wit di rilevens Ol Testament tēks dēn en afta dat wi de wok wi we frōm de.

Relevant Old Testament Texts

1. Eksodōs 25-27; 30: 1-21 (supliment), Instrōkshōn fō Mek en Yuz di Tēmbul en In Fēnichō en Kōt: (a) Sanktua ɔ Tabankul (25: 1-9); (b) Ak, wit tēstimoni we dēn put insay (25: 10-16); (c) Sōri-sit wit cherōb dēn ɔp am, we dēn put pan di ak (25: 17-22); (d) Tebul fō sho bred (25: 23-30); (e) Kandul, wit in lamp dēn (25: 31-40); (f) Kōtin, fō kōba di tabanakul (26: 1-14); (g) Bod dēn, we dēn kōba wit gold, fō mek wōl dēn (26: 15-30); (h) Veil, fō separet di Oli Ples en di Mōs Oli Ples, wit di ak en in sōri-at sidōm ples na MōST OL PLES, en wit tebul en kandul stik 'we nō get di vel' na di sawt en nōt say dēn rispektful wan na di OL PLES (26 :31-35 en di ɔda wan dēn; SKRIN fō di domōt na Tēt (26: 36-37) -- we dēn bin de yuz fō go insay di Tēt; ɔlta fō bōn sakrifays, we dēn kōba wit kōpa (27: 1-8), fō put am na Kōt na di Tēt bifo di Tēt in domōt; Court of Tabernacle (27:9-19).

SUPPLEMENTARY: (a) ɔlta we get insēns, we dēn kōba wit gold, en put am 'bifo di vel [NIV, 'insay di kōtin'] we de nia [NIV, 'bifo '] di bōks fō di tēstimoni, bifo di sōri-at we de oba di tēstimoni' (30: 1-10), we kin min se na so i bi we bin de sēntred na di Oli Ples lēk aw i go mōs bi se di ak en di sōri-sit bin de na di Oli Ples we Oli Pas ɔl -- na dat mek, na di fōs pat na di tabanakul, we bin fiba da pat de na di 'Masta in tēmpul' usay Zakaraya, a prist (bōt

noto ay prist) en papa fo Jon di Baptist, bin de bon insens, en usay di 'olta fo insens' bin de (Lyuk 1: 8-11) -- dat na, na di OL PLES, noto di Ples we Oli Pas Ol, usay na di ay prist nomo go ebul fo go insay; (b) Lava, we den mek wit bras, we den put na do na di Tent fo mit en bitwin am en di olta (we den kin yuz fo bon sakrifays), fo mek Eron en in boy pikin den (ay prist en prist den) was den an en fut bifo den go sav eni wan pan den insay di Tent o na di olta na do (30: 17-21).

2. Eksodoss 40: 1-8, Instrokshon fo men di Temti en Put Fonicha: (a) TEBENKUL we de bien di Tent fo mit (vs.1-2); (b) Put di bokss fo di testimoni na di Tembul, en skrin am wit di VEL (vs.3) -- we go put am insay di vel en so i go put am na di Ples we Oli Pas Ol; (c) Bring in tebul en kandul (vs.4); (d) Put di gold olta fo insens bifo di bokss we get di testimoni (we go de nia di vel en i go mos bi se i go de na di midul pas fo de na di tu say den na di Oli Ples, jos lek aw i go mos bi se di ak bin de midul na di Ples we Oli Pas Ol), en put di skrin na di DJR to di Tent fo Mitin (vs.5) -- we go put di tebul, kandul, en olta fo insens bitwin di tu skrin, o insay di Oli Ples; (e) Put di olta fo bon sakrifays bifo di Tembul domot (vs.6) -- we go de na do na di Tembul; (f) Set di lava bitwin di Tent fo mit en di olta, en put wata insay (vs.7); (g) Set di KOT rawnd rawnd, en hang di SKRIN na di get (dat na di get) na di kot (vs.8).

3. Eksodoss 40: 17-33, Akon bot aw den men Taban en Ples In Fenicho: (a) TEBENKEL inef men (vs.17-19); (b) Den put 'Testimoni' insay ak, den put sori-sidom ples oba am, en den put den na di Tembul en skrin wit di VEL (vs.20-21) -- so dat den go separet den from wetin den tok bot neks; (c) Tebul (fo sho bred) we den put na Tabernacle na di not say 'we no get di vel' (vs.22-23) -- dat na, na di Oli Ples, we di vel separet from di Ples we Oli Pas Ol; (d) Kandul we den put na di sawt say na Tabernacle we de nia di tebul we get sho bred na di not say (vs.24-25); (e) Golden olta fo insens we den put na tent fo mitin 'bifo di vel' (vs.26-27) -- dat na, 'insay di kotin' (NIV) we bin de sheb di Oli Ples from di Ples we Oli Pas Ol; (f) Den bin put SKRIN fo di domot (do) fo di Tembul (vs.28) -- we de sheb di Oli Ples en in fonicha from di kot we de na do; (g) Olta fo bon ofrin we den put na di domot fo di Temti (vs.29) -- bot na do; (h) Lava we den put bitwin di Tent fo mitin en olta, usay Eron en in boy pikin den (ay Prist en prist den) bin de was den an en fut we den de go insay di tent fo mit en we den kam nia di olta (we den kin bon sakrifays) (vs.30-31 en di oda wan den; (i) KOT rawnd di Tembul en olta we den rayz op, en SKRIN fo di get na di kot we den mek (vs.33).

Di Grik Tekss fo Di Ibru Pipul Den 9: 4

Di Grik wod we den translet insay di ol veshon den as 'sens' en insay buku pan di nyu we den as 'olta,' na thumiaterion, from thumiao, fo bon insens. I de insay di Nyu Testament insay dis pat nomo, en insay di LXX (Grik transleshon fo di Ol Testament) tu tem nomo, insay Seken Kronikul 26: 19 en Izikel 8: 1, en na ol tu di ples den tok bot am se den ol am insay di an, en insay ol di Ol Testament veshon den we a no se di transleshon na den pat ya na 'sens.' Pantap dat, 'Insay di tin den we den rayt, papyri,, en klasikal Grik di minin fo thumiaterion tan lek se na censer' (Tyndale New Testament Commentaries [1960] pan Di Ibru Pipul Den 9: 4).

Di wod we den kin yuz na di LXX fo 'olta,' en insay di Nyu Testament bak, na thusiasterion, we mek strong kes fo translet di oda wod as 'censer' in Di Ibru Pipul Den en bak insay Seken Kronikul en Izikel, lek aw di ol Baybul den de du. En, bikos di posin we rayt di Ibru Pipul den yuz mo di LXX insay in refrens to en kot from di Ol Testament, di kes fo translet thumiaterion as 'censer' den mek am strong stil. Infakt, Vine in Expository Dictionary of New Testament Words (New One-Volume Edition, 1952), we na wok we get gud nem en we den de yuz buku buku wan, onda 'CENSER' no tok bot eni oda minin fo di las Grik wod.

Yet, ova agens den kayn tin ya tin den we wi fo tink bot, na di tru tin se Filo (we bin day arawnd di ia 50 afta Krays) en Josef (we bin day arawnd di ia 95 afta Krays), den ol tu bin de di sem tem wit di rayta fo Ibru en den ol tu notis Ju rayta den we de yuz Grik, den bin de yuz thumiaterion we den de tok bot di gold olta wit di kandul en di tebul na di Oli Ples. En leta, tu oda pipul den we rayt buk, we nem Klement we komot Aleggandria (we bin day

Bõt, as fõ naw, wi stîl gêt di kwestyõn, Wetin na di simpul eksplen we de eksplen pas ɔl di ɔda wan den we de mek wi satisfay pas ɔl? En di ansa, so fa as eni wan pan den de, go dipen smɔl pan di we aw pɔsin de tink bõt di skripçhõ den en di mɔtalman we rayt den. Tu men kayn we den de we wi want fõ tink bõt pan di pat pan di wan den we biliv se 'ɔlta fõ insens' instead fõ 'sens' na di kɔrèkt transleshõn na di pat we wi de tink bõt, apat frõm tu ɔda wan den we nɔ eva get bõku mɔni. Wi go bigin wit di las wan.

Efforts at Explaining Apparent Contradiction

1. Sõm tin we den tɔk bõt Sɔlɔmɔn in Templ Insted ɔf Tẽmbul (Fõs Kîñ 7: 48-50; Sèkẽn Kronikul 4: 19-22): Na tru se den tɔk bõt 'sens pan den' ('faya pan,' American Standard Version) se den bin de na Sɔlɔmɔn in Templ, . bõt as pat pan di fayn fayn tin den we den kin yuz fõ mek di Oli Ples (pas nɔmɔ den kip den ɔdasay na 'di os.' fõ Gõd' bõt den kin yuz am na di Oli Ples en sɔntẽm ɔdasay den bak) -- nɔto lek se i de na di Ples we Oli Pas ɔl, we den kɔl 'di ɔrakl.' Den nɔ tɔk bõt di las wan te to di chapta 8 na Fõs Kîñ en di chapta 5 na 2 Kronikul, en den nɔ tɔk bõt am se i get eni fõnichã pas di bõks fõ di agriment en di cherɔb den we kɔba am. (Luk vs.6-8 en vs. 7-8, rispèktful wan, insay di chapta den we de ɔp.)

Den se di tin den we den mek fõ di steshõn fõnichã fõ di Oli Ples as (1) di gold ɔlta, (2) tebul fõ sho bred, en (3) kandul den (tẽn pan den instead ɔf wan lek aw i de na di Tẽmbul, en we de 'bifo di ɔrakl' instead fõ de na di sawt say lek na di Tabernakl). En den rayt di aksesɔri den as flawa en lamp (pat ɔ ɔdasay spay pat pan di lampstand ɔ 'kandlstik'), en tong, kɔp, snufa, besin, spun, en faya pan ('sens,' King James Version, 'ash pan' in margin) -- ɔl na gold. Den tink se bõku pan di aksesɔri den na fõ yuz fõ mek den yuz di lamp den en di ɔlta fõ insens, en sɔntẽm na di tebul fõ sho bred.

I tan lek se na di Ibru wɔd (machtetah) we den yuz na di say den we wi dɔn tɔk bõt en den translet eni wan pan den 'sens'. /'ash pan' (KJV ɔ 'firepan' (ASV), in nɔto di wan we de na Sèkẽn Kronikul 26: 19 en Izikel 8: 11, dat na, miqtereth, we den translet thumiaterion insay di LXX en 'censer' insay di English veshõn den En insay di pat den we wi dɔn tɔk bõt, nɔ gold miqtereth ɔ gold machtetah de we den tɔk bõt se i de insay di 'oracle ' ɔ Ples we Oli Pas ɔl na Sɔlɔmɔn in Templ So den pat den de nɔ ep enibodi fõ dil wit di prɔblem of Ibru since at least 1481. We Wilsin de tɔk bõt Di Ibru Pipul Den 9: 2, i eksplen insay wan futnot lek dis: 'Di ridin fõ di Vatikan MS. Den dɔn tek am as i de gi sɔlv fõ wan prɔblem we den gri se, en as i gri pafèkt wan wit di stori we Mozis bin rayt.' En i translet am dis: 'Bikɔs den bin redi wan tabanakul -- di fõs wan -- we den bin get ɔl tu di lamp-stand, di tebul, en di bred den we de bifo, EN DI GOLDEN ALTAR WE INSENS [kapital den ad]; dis na di nem di Oli Ples.' En i nɔ tɔk na vas 4 bõt di Ples we Oli Pas ɔl 'we get gold insens.'

Dis rili gri wit di stori we Mozis rayt. Bõt i tan lek se na dis nɔmɔ den kin rid da kayn we de pan ɔl di bõku bõku manuskrip den we stîl de; en Westkɔt en Hɔt, we bin valyu di Vatikan Manuskrip rili ay (we tu ay, sɔm pipul den dɔn tink), insay den Nyu Testamẽnt insay Grik, put am insay den 'List of Noteworthy Rejected Readings' instead fõ put am insay den Grik teks. Den de testify pan ɔl we i yuz di Grik wɔd thumiaterion' na 9: 2 en i nɔ rayt am na 9: 4. So dat kin put Wilson in Emphatic Diaglott na di sayd fõ di wan den we go translet di wɔd 'ɔlta fõ insens' en bak 'sens,' akɔdin to di kɔnteks. Bõt i get sɔpɔt we nɔ get end dat i rili prekari fõ rest wan kes pan am.

(NOTIS: Pan ɔl we bõku sɔs den de fõ di nekẽs tu we den fõ sɔlv di kɔntradikshõn we i tan lek bitwin di teks na Di Ibru Pipul Den 9: 4 as i apin insay jeneral wan aksept Grik ridin en di Ol Testamẽnt teks den bõt di tɔpik, wi go pik wan nɔmɔ fõ rিপresent di ɔda wan den insay den yon kategori den.)

3. Di Cambridge Commentary on the New English Bible (1967): 'Eksod.30:6 se i [di ɔlta fõ insens] tinap 'bifo di vel . . . bifo di sɔri-at sidɔm ples, en Eksod.40: 26 sho se dis min fõ kɔmɔt na do. I tan lek se wi rayta bin fala Eksod.30: 6 en i bin tink se di gold ɔlta bin de insay di vel.'

Dat ikwal to fə se 'wi rayta' bin rili yuz 'get' insay di minin fə get di 'olta fə insens' na di Ples we Oli Pas Ol, bət i nɔ bin ɔndastand di Ol Testament skripçə we i bin fala en dat mek i bin mistek. Bət dat nɔ de gi am eni prez fə bi (a) na Gɔd inspekt am (we i go mɔs bi se di kɔmentatɔ, bikɔs i bin fri, i nɔ bin want fə du), ɔ (b) di sensful student we de stɔdi di Ol Testament skripçə den we in leta sho ɔda we am fə bi (if nɔto inspekt am). I ikwal to fə se i ɔ (1) i nɔ bin nɔ se di Ol Testament skripçə den tinap fə di olta fə insens as i bin de na di Oli Ples instead fə de na di Ples we Oli Pas Ol, ɔ ɔdasay i nɔ se sɔm pan den de, (2) bin tink se den de mistek -- eni wan pan den fə tru nɔ go ebul fə tink if eni solv de ɔda we -- we wi biliv se i de. So, fə tru, di eksplen we den gi ɔp, na fə rijekt am kategorikal wan.

(NOTIS: Di nɛks kot na pat frɔm wan lɔng paregraf na di ɔrijinal, bət den go sheb am ya to sɔm sɔb-paragraf den fə mek i izi fə separet en ɔndastand in Pan ɔl we in sef de favɔret fə translet 'olta fə insens' instead fə translet 'sensɔ,' i de preznt wan ɔltogeda difrɛn rizin, we nɔ get di kwaliti den we pɔsin nɔ gri wit we den preznt ɔp, ilɛksef i kɔrɛkt ɔl pan ɔl di ditil den ɔ i nɔ kɔrɛkt l de agyu wit in kes tranga wan, frɔm difrɛn angul den, en den kin se i fayn fə tink bət am siris wan bifo i aksept ɔ nɔ gri wit in men trɔst en thesis.

4. Di Pulpit Kɔment (1950) riprint: 'Bitwin den [di tebul fə sho bred en di gold kandul], nia di vel bin tinap di gold olta fə insens; we, pan ɔl dat, den nɔ tɔk bət am ya as pat pan di fɔnicha fə di 'fɔs tabanakul,' bikɔs den get sɔntin fə du wit di 'sekɔn,' fə rizin den we wi go si. Di 'sekɔn vel' na bin di wan we de bitwin di oli ples en di oli ples we oli (Eks.26: 35), den bin de tek di kɔtin we de na di say we den de go insay di oli ples (Eks.36: 37) as di fɔs wan. Den tɔk bət di oli ples we de insay bien di vel se i get (echousa) insay di fɔs ples 'wan gold sens,' lɛk aw den translet di wɔd thumiaterion insay di AV (so bak insay di Vulgate, thuribulum).

'Bət i rili min se, 'golden olta fə insens,' pan ɔl we i tinap na di say we i de na do nia di vel. Bikɔs (1) if nɔto dat, den nɔ go tɔk bət dis olta atɔl, we bin impɔtant so pan di simbolik fə di Tembɔl, en we bin so impɔtant insay di Pentatyuch, usay den tek di wan ol diskripshɔn.

'(2) Di ɔda we fə si tin fə se na insens we den kip fə di ay prist fə yuz we i go insay bien di vel di De fə Fɔgiv Sin, nɔ get eni sɔpɔt frɔm di Pentatyuch, we nɔ get da kayn insens de den tɔk bət am as pat pan di tin den we den kin yuz fə tinap na di tabanakul, en den nɔ tɔk bət gold atɔl; en if i bin bi so, den nɔ bin fə dɔn put am, pas di olta we den kin put insens, insay di vel, bikɔs di ay prist bin nid am bifo i go insay.

'(3) Pan ɔl we di wɔd in sef, thumiaterion, rili min 'insens,' en nɔto 'olta fə insens,' insay di LXX., bət stil insay di wan den we rayt di Grik pipul den, i nɔ de du ɔda tin. Filo en Josef, en bak Klemins Alegzandrinɔs en ɔrijin, kin kɔl di olta fə insens thumiaterion chrusoun ɔltem; en di langwej we den rayt na di Leta na Elenistik.

'(4) Di wɔd den nɔ min se wetin den tɔk bət bin de lokal insay di vel: den nɔ tɔk am (as usay di rial tin den we de insay di 'fɔs tabanakul' en di ark den de tɔk bət) usay (en he), bət get (exousa), we nid jɔs min fə get as in yon), as i get fə du wit in simbolik. I bin bi apendiks to di oli ples den we oli, pan ɔl we i nɔ bin rili de insay am, di sem we (fə yuz wan egzampul we Delitzsch bin gi we tan lɛk os) lɛk aw di sayn-bɔd na wan shɔp na di shɔp in yon en nɔto di strit in yon.

' Fə tru, den tek am so insay di Ol Testament. Si Eks.40: 5, 'Yu fə put di olta we den mek wit gold fə di insens bifo di bɔks fə di testimoni'; bak Eks.30: 6, 'Bifo di sɔri-at we de oba di testimoni'; en Fɔs Kirj 6: 22, 'Di olta we bin de nia di ɔrakl,' ɔ we na di ɔrakl in yon'; cf. Dɔn bak Ayz.6: 6 en Rev.8: 3, usay, insay di vishɔn den bət di tempul we de na evin we den bays pan di tin den we de na di wɔl, di olta fə insens get sɔntin fə du wit di Divayn tron.

'En i bin get sɔntin fə du wit am bak insay di serimɔni fə di tabanakul. Di smok we di insens we den kin gi evride pan am bin fə go insay di vel to di oli ples we oli, we tinap fə di swit swit swet we pɔsin kin beg bifo di sɔri-at sef; en di De fə Fɔgiv Sin, nɔto jɔs di ay prist nɔmɔ bin de tek in insens insay di vel, bət den bin de sprinkl am bak, en di sɔri-sidɔm ples, wit di blɔd we de mek pɔsin sin.'

Observations on Foregoing from Pulpit Commentary

1. Wetin mek den pik am fo Ripresent In Klas? Den don prezent wetin wi don tok bot bikos in men thrust, noto ol in ditil dem, na wan pan di prezentenshon dem we den don agyu bot gud gud wan en konvinsin insay in kategori we den egzamin fo dis stodi, en in besik tisis na wan nomba of koment dem we den rili respekt as prektikal sef -we de sho klia wan. Wi menshon tu.

(1) Di Eksplazito in Baybul: 'Na in [di Ples we Oli Pas ol] na in di olta fo insens bin get (bikos na so wi fo rid insay di vas 4, instead fo 'golden insens'), pan ol we in rial ples bin de insay di oli ples we de na do [di Oli Ples]. I bin tinap bifo di vel so dat di ay prist go tek di insens pan am, if i no get am, den no go alaw am fo go insay di say we oli pas ol; en we i komot na do, i sprinkl am wit blod lek aw i bin sprinkul di ples we oli pas ol in sef.'

(2) Di Leta to di lbru den, we Chals R. Edman rayt: 'Di ppsin we rayt dis buk tok bot di 'golden olta fo insens' as in yon to di Oli ples we Oli bikos i get tayt padi biznes wit dis ples we oli pas ol na di ritual we den bin de du trade trade. Di olta bin tinap fo wship; di Oli ples we Oli bin de sho aw God de sho in sef. Na so den put den tu insay konekshon wantem wantem.'

Bot i fayn fo se buku transleshon den de we no de sopot di pozishon we wi bin don tok bot, bot na di wan we di The Cambridge Commentary on the New English rayt Baybul, we wi bin don tok bot op bifo wi kot from di buk we nem The Pulpit Commentary. Bifo den translet di Grik wod echousa ('get'), den kin tek wan wod o frayz we de eksplen, as Goodspeed (di olta fo insens 'bin tinap' na di Ples we Oli Pas ol), Moffatt (di Oli Ples we 'get' am), Gud Nyus Baybul (i bin de 'insay' di Məs Oli Ples, Nyu English Baybul ('na ya' na bin di olta fo insens 'bifo di sekon wan curtain') -- wan list we den kin ekstend.

Bot pan di wan den we de rend echousa literally, en so as 'having' (o 'had'), as The Pulpit Commentary en oda wan den we de na in klas don eksplen, den de, insay alfabetik oda, di Amplified New Testament, American Standard Version, Berry's Interlinear, Emphatic Diaglott (pan ol we den no put eni wan pan di 'golden olta fo insens' o 'golden insens' from di list we den se di Ples we Oli Pas ol get), Jeruselem Baybul, Kir Jems Veshon, Livin Orakl, Marshall's Interlinear, Nyu Amerikan Stendad Baybul, Nyu Intaneshonal Veshon, Nyu Kir Jems Baybul, Rivays Stendad Veshon, Rotherham, Weymouth -- semweso wan list we den kin ekstend.

2. Stetment den we den kin chalenj. Som tin den we den tok bot di kot we wi don tok bot op from di Pulpit Koment, pan ol we noto di men tin we i tok bot, pan ol dat, den kin aks kwestyon if noto chalenj. En i jos fayn fo kol atenshon to den bay di prinsipul we de na di Baybul, 'Pruv oltin; ol wetin gud' (Fos Leta Fo Tesalonayka 5: 21).

(1) Insay agyument (2) den se if den bin don kip gold insens fo mek di ay prist bien di vel yuz di De fo Fəgiv Sin, i no bin fo don 'den bin fo don put am, lek aw di olta we den kin put insens, insay di vel, bikos di ay prist bin nid am bifo i go insay.'

Fos di biginin, wi bin kot Maknaye as i bin se di ppsin we rayt lbru 'go don lan from di prist den se di insens we di ay prist bin de yuz di de we den bin de pe fo sin na gold en i bin lef am na di tabanakul we de insay, so nia di vel, dat, we i bin want fo du di ofisa neks ia, bay we i put in an onda di vel i kin pul am fo ful-op wit kol we de don bifo i go insay di ples we oli pas ol to don insens.' En wi ondaskayn in wod 'may,' se wi de du am bikos semweso, i go bi se i no bin don lan so.

Naw bay di sem tin, wi fo se dat, pan ol we sontem den no bin don kip di tin we den de yuz fo mek tin na di Ples we Oli Pas ol nia di vel so dat di ay prist go don pul in an onda di vel en rich am, i go mas bi se i tumos fo se den no bin fo don kip am de 'sins di ay prist.' prist bin aks fo am bifo i go insay.' Bikos i go don get am di we aw Maknaye bin tok bot, bifo i go insay en don insens pan am, if den kip am so.

(3) Insay argument (3) den se bikos di langwej we di Leta to di Di Ibru pipul den na 'Helenistik,' en di wan den we rayt di Grikman den lek Filo en Josef, en bak Klemins Aleggandrinos en Drijin, 'den kin kol di olta oltem.' of insense thumiaterion chrusoun,' di posin we rayt Ibru s go du di sem tin instead fo yuz thumiaterion insay di minin fo 'sens' lek aw di LXX du am, lek se di LXX insef noto Elenistik, we na so i bi.

Di wod 'Helenistik'. komot from Elen, we na di lay lay gret gret granpa fo di Elin o Grik den, we bin de insay fos Gris, o Elas (di Grik wod fo Gris). En wan oda wod we komot from di sem tin na Elenik.' Den tu wod ya as den yuz am fo langwej, kolcho, en oda tin den we tan lek dat, get refrens to den kayn tin ya insay tu istri tem den we den separet bay di konkrit we Alegganda di Gret bin win insay di 4th sentiwod bifo Krays -- di wan we den bin de kol bifo as Helenik o klasikal, en di las wan we den tok bot as Elenistik. Di LXX bin postdet Alegganda di Gret bay pas wan ondred ia en na bin wan Elenistik transleshon insay di sens we den jos tok bot.

bot 'Helenistic' kin don yuz di pulpit koment we difren from 'hebristik,' we get fo du wit 'Hellenist,' o Gris pipul den, difren from 'Ibraist den,' o Ibru pipul den. Insay Akt 6: 1 wi don tok bot 'hellenist' (Grecians) as den difren from 'Ibru' -- di fos wan we na Ju pipul den we de skata en di Grik kolcho en langwej, en di sekon wan na di Ju pipul den na Palestayn, we den kolcho na bin besik hebrayk. en Ibru (Aramaic) den yon langwej. Di LXX na insef na bin transleshon we di Elenist den bin translet, fo put di Ibru tink bot di Ol Testament skripcho den insay Elenistik o Grik langwej.

Di Elenist den we translet di LXX bin de nia di Elenik tem pas di wan den we rayt di Ibru en in tem den en sontem den bin don get am. Wan klos afiniti to klasikal Grik pas di Koine Grik we bin de insay di Nyu Testament tem. Bot pan ol dat, di LXX bin stil bi di Ol Testament fo di Ju pipul den en bak di Jentayl Kristian den we bin de insay di fostem Kristian den tem, en den bin rili no bot am so dat di posin we rayt di Ibru pipul den bin yuz am mo. So, i no tan lek se i no get boku tin fo du wit if i bin de na Elenis we difren from we i bi 'helenik' o 'berik.'

Mo, memba se onda di kapshon fo 'Di Grik Teks fo Ibru 9: 4, 'wi den kol atenshon to di tru tin we se di Elenist rayta we nem Josef, we nem Josef, na in Taya bin tok bot as i de yuz thumiaterion, di wod we de na Ibru 9: 4, fo ol tu 'Sens' en olta fo insens.' Dat komplitle nulify di argument fo di pulpit koment we den tok bot op agens fo ondastand thumiaterion insay di sens fo 'sens' bikos Ibru pipul den na hellenistic epistle. I rather min se oda konsidreshon den get fo sho uswan min, noto jos di wod sef.

4. Fos i kin tan lek se argument (4) op na insef sef smol fa-fech. Bot di mo we posin de tink bot di wod 'get,' na di mo i de sho se den kin rili yuz am fo 'fo le i no de' we no de sho di say we posin de. As wi bin don tok, wi ol get at, liva, en bele, we de insay di say we di bodi de, bot i get leg en an den bak, we na apendiks na di bodi bot we no de insay de wit di ogan den we den jos gi nem. Mos pipul den bak 'get' propati den we no ivin apendiks -- lek os o land o motoka, o enitin. So di 'homely illustration of delitzsch' of a shop 'having' wan sain-bod we de na di shop pas di strit though i de autsaid di shop, bikom wan kwik apt illustrashon of hau di 'Golden Altar of Incen' fit bi belong To di ples we oli pas ol pan ol we noto insay de -- dat na bikos of di klos rilayshon bitwin den, dat den eksplen insay di Skripcho den.

en dat tan lek se den ol tu no go ebul fo stop en komplite, di konklushon en di empeshment fo di Eksplozito in Grik Testament, se di chenj from 'we' na Ibru 9: 2 to 'get' insay 9: 4, noto insident bot na rizin en miniful, lek dis:

'as don bi. Boku tem den kin enkorej am fo no se we den de tok bot di tin den we den yuz fo mek di tabanakul, den no fo tok bot di olta we den kol olta fo. Insens. Di difikulti don fil bot di pozishon ya we den asaynd to am, bikos infakt, i bin tinap ausayd di vel, en di posin we rayt am don chaj fo mistek. bot di chenj from en i [wetin], to Echousa [we get] impotant en i sho se noto jos in lokal rileschon den we i bin get na di maynd, bot na in ritual asosieshon den, 'in klos konekshon wit di Ministri fo di Oli of Holies. di de we den de pe atenshon, we i de tok' (Davidson) we i de tok. Den olta bin rili so strikt wan konekt wit di Sancta Sanctorum dat insay di dairekshon den

we den bin gi fəs fə mek den bil am, den bin briŋ dis kəmɔt (Eksod.30:1-6). 'Yu go sət am bifo di vel (Apenanti T. katapetasmatos) we de oba di ak fə di tɛstimoni, ɛn insay ver.10, 'I de mɔs ol fə rimak wit rɛfrɛns to v.10, se insay in ɔl i rayt se: 'ɛn Erɔn go mek atonment pan di ɔn dɛn [di ɔn dɛn . Alta fə Insɛns] Wan tɛm insay di ia; Wit di blɔd fə di sin-ɔfrin fə Atonment wan tɛm insay di ia, i go mek atonment fə [Margin, ɔ, pan] am ɔlsay na yu jɛnɛrɛshɔn dɛn: I rili oli fə Jiova.' Dis bin tan lɛk wetin den bin de du na di ples we oli pas ɔl inɛf we get fə du wit di sɔri-at, usay den bin bɔn insɛns bak (Levitikɔs 16: 11-14,15-16).

mɔ ɔva, insay Levitikɔs 4 den se fə mek fə . sin dɛn we di ay prist ɔ kɔnɔgrigeshɔn de du we den nɔ no (i klia se insay di ia bitwin di de dɛn we den de pe fə di tin dɛn we den de du ɛvri ia, we di ples we oli pas ɔl . Nɔ nɔ bin ebul fə go insay), di animal in blɔd we den bin de gi fə sin, na in di prist we bin anɔynt bin fə briŋ kam insay di tɛnt fə mit, sprinkl bifo di vel (we bin de separet di oli ɛn oli ples dɛn), ɛn put 'apon di ɔn dɛn na di ɔn dɛn we de na di ɔn dɛn . Alta fə swit insɛns bifo Jiova, we de na di tɛnt fə mitin' (vs.1-12, 13-26). Dis bak bin tan lɛk wetin den bin du na di ples we oli pas ɔl inɛf we get fə du wit di sɔri-at, usay den bin bɔn insɛns bak (Levitikɔs 16: 11-14, 15-16).

mɔ ɔva, insay Levitikɔs 4 den se fə sin dɛn we Ay Prist ɔ Kɔnɔgrigeshɔn dɔn du we den nɔ no (i klia se insay di ia bitwin di de dɛn we den de pe fə di tin dɛn we den de du ɛvri ia, we di ples we den kɔl pas ɔl Dɛn nɔ bin ebul fə put oli ples), di animal in blɔd we den bin de gi fə sin, na in di prist we bin anɔynt bin briŋ kam insay di tɛnt fə mit, sprinkl bifo di vel (we bin de separet di oli ɛn oli ples dɛn), ɛn put 'ɔp di ɔn dɛn we de na di ɔn dɛn na di ɔn dɛn . Alta fə swit insɛns bifo Jiova, we de na di tɛnt fə mitin' (vs.1-12, 13-26). Dis bak bin tan lɛk wetin den bin de du na di ples we oli pas ɔl inɛf we get fə du wit di sɔri-at, usay den bin bɔn insɛns bak (Levitikɔs 16: 11-14, 15-16).

Nɔ ɔda atikul we de na di Oli Ples na di Oli Ples na in dɛn de tɔk bɔt as i get bɔku bɔku afiniti, so bɔku in kɔmɔn, wit di ples we oli pas ɔl.

Kɔnklushɔn ɛn ɛksplɛn

as a rizulyt fə di . Cumulative impakt of factors we den fain se get bierin pan di sɔbjɛkt na an, di rayta fə dis rivyu dɔn get fə rivɛns di kɔnvikshɔn we i bigin wit. I bin stat wit di persuasion se insay di Ibru 9:4 di rendering of 'The Golden Censer' (King James version) na in bɛtɛ pas di wan we den kɔl 'A Golden Altar of Incense' (American Standard Version). (Bay di we, no 'di' nɔ de na di Griɔk tɛks, so dat 'a) na pafɛkt wan we den kin alaw.) I bin no di pɔsibiliti fə mek den translet thumiaterion as ɔl tu 'sɛnsa' ɔ 'altar fə insɛns,' dipɛn pan kɔntɛks. bɔt i bin tink bɔt di tru se di pɔsin we rayt di Ibru pipul dɛn bin yuz di LXX mɔ insay in kot dɛn frɔm ɛn allushɔn to di Ol Tɛstament raytin dɛn, ɛn di wangren we den bin de yuz insay di LXX fə thumiaterion na fə 'sɛnsa,' mek i pɔsibil se na so bak na di wan dɛn we na di . Yuz am na Ibru 9: 4. dat i bin tink se na di simpul ɛksplɛn we de ɛksplɛn mɔ, insay di we we go mek pɔsin satisfay pas ɔl.

ɛn Rɔbɔt Miligan, we bin dɔn get pat fə shɛp di we aw a bin dɔn ɛksplɛn am bifo, insay in kɔmɛnt bɔt di Ibru pipul dɛn we den bin pul insay 1875, we stil na wan pan di wan dɛn we stil de na di Finest available, na da tɛm de wi tɔpik bin rili kɔntroversial ɛn i bin tray fə riprɛsɛnt ɔl di mɛn we fə si tin fayn fayn wan, we den dɔn dɔn bay . we se: 'On di wan ol tin, a gri wit Alfɔd, ɛn a kin se wit di mɔtalman we de tɔk bɔt di tin dɛn we de apin trade trade ɛn di wan dɛn we de naw, se di 'balans de go bifo pan di sɛns we den de yuz fə sɛns; pan ɔl we a nɔ fil bay ɛni we se di prɔblɛm na ɔltin we den pul; ɛn a go hail wit gladi at ɛni nyu sɔlvishɔn we kin klia am stil mɔ.'

na mi kɔnvikshɔn se insay mi risach dis tɛm, we fa fawe pas ɛni wan we a bin dɔn ɛva mek ɔ kin tek tɛm fə bifo ɔ ivin ɛkspekt Fə naw, ɛn fɛn data we Milligan nɔ tɔk bɔt, a go dɔn diskɔba di ditel dɛn we nɔ bin dɔn kam to in atɛnshɔn -- di ditel dɛn we go tip di balans di ɔda we fə am lɛk aw dɛn dɔn du fə mi. Dɛn wan ya de mek a fil mɔ kɔmfyut naw wit di 'Altar' intapriteshɔn -- yet nɔ so wed to am se ɔda infɔmeshɔn to di kɔntrari nɔ bin ebul fə tip

di balans bak to di 'sens' intapriteshon. En a don sheb se data na dis rivyu fo di konsidareshon en evalueshon fo di rida fo insep, no fo tray fo impos mi nyu-arriv-at persuasion pan am o am. Pantap dat, instead fo jos gi mi konklushon, a don rayt sontin bot di proses fo mi yon investishon en rizin fo enitin we i go valyu.

Fo du dat, bot, don tek fa fawe pas aw den bin de tink di biginin, bikos da tem de l bin onli chart somtin di rout we a go tek, no di ditel we a go inklud as a diskova wetin to mi na signifikant wan fo evalueshon. Don bak, som pat den pan am kin tu ditayli en/o teknikal fo di interes fo som. Bot dis kayn tin de insay fo mi yon rekod en bak fo di benifit fo eni oda pipul den we go want fo no bot am.

I kin bi bak se a bin de menshon se boku tem a bin fen matirial we bin fo don yusful na sekshon den we den don rayt, en go bak en mek yus to am de. Dat min se som tinkin den de sho bifo tem insay di rivyu pas aw den bin apin insay di proses fo du risach en orijinal raytin. In kes som tin den tan lek se den tak pan somsay pas fo intagret wit di oda wan den, wetin den jos don tok bot kin bi di rizin fo am.

Wit den eksplen ya, den op se di sirios student go rid en tink bot di tin den we wi don tok bot boku tem - - Bikos i kin tu boku fo digest insay wan ridin.

Addendum

synopsis en kompiashon fo intapriteshon opshon

Dis na fo gi soma Prezenteshon fo di we aw pipul den de si tin den we den don tok bot en rayt, fo mek den go ebul fo pe atenshon to wan fos fo mek i izi fo kompia en ebul fo evaluate am -- tu we involv di 'Golden Censer' intapriteshon, en tri we involv di 'Golden Altar of Incense' intapriteshon.

1. 'Golden Censer' intapriteshon, in refrens to di tabanakul: (a) bin fo don favoret langwej in Elenik o klasikal Grik, bot noto insay Elenistik Grik lek aw som pipul den bin don tink bifo tem -- inklud misef bifo di presen boku boku risach; (b) no rayt enitin we den tok bot na ol di 'Golden Altar of Incense' enisay na di Tabernacle, usay i impotant fo sho insay di Ol Testament teks den (c) No sens no de we den tok bot na eni wan pan di Ol Testament teks den o oda istri rekod den we a don si se den don tok bot am se na lek aw den rayt am as Bi furniture 'in' di ples we oli pas ol, en nobodi no de pan di gold we den tok bot se den yuz am insay. If den no prodyuz en te den prodyuz istri pruf insay in favo, dis intapriteshon naw fo tek am as konjekshon en dat mek i smol pas satisfay.

2. 'Golden Censer' intapriteshon, insay posibil refrens to Solomnon in tempul instead of tabanakul: bot (a) di rayta fo Ibru pipul den no de mek eni klia refrens to di tempul strakcho, bot to di tabanakul 'pitched' bay man (8: 2) en 'mek ' bay Mozis (8: 5); en (b) en den no tok enitin na di Skripcho den na di tempul 'Oracle' (we oli pas ol) as den get eni fonicha pas di Ak we di Kovanant en di Cherob den we de koba am get. So di Skripcho den we de tok bot Solomnon in tempul no de ep fo solv di problem we de wit di Ibru Pipul Den 9: 2-4.

3. 'Altar of insens' intapriteshon, bot fo put di olta na di Oli Ples; Dis bin apin insay di veshon fo Benjamin Wilson in emphatik dayaglot (1864). In eksplen na: 'Di ridin fo di Vatikan MS. don adopt as fo gi solv fo wan aknowledj difikulti, en as pafekt wan fo gri wit di Mosayk akon.' Dat i de du am, bot na ridin we tan lek se i no get eni sopot from eni oda wan pan di boku boku manuskrip den we de naw, en pan di wan den we sabi bot tekstual, den kin tek am se na lay lay tin. Ivin Westcott en Hort, we bin valyu di Vatican manuscript as a whole kwik kwik wan (tumos, som den don tink), instead fo put am insay den recension fo di Nyu Testament insay Grik, bin put am na den 'list of noteworthy rejected ridin den.' So, Wilson in veshon na dis poynt get so infinitesimal sopot se i prekarious fo adopt am.

4. 'Altar of insens' intapriteshon, bot biliv di rayta fo Ibru pipul den we don mistek tink se di gold olta de insay di vel' -- dat na, insay di ples we oli pas ol. Den kayn tin ya de na di Kembrij koment bot di nyu English Baybul (1967.

I de sho, bɔt, agens (a) nɔto jɔs di inspekshɔn we di pɔsin we rayt di lbru pipul den get bɔt agens (b) in Ol Testament ɔndastandin, we tan lek se nɔto ɔda tin Him to don mek wan blunder laik dat, if im bi inspired. Di tin we Harvey tɔk bɔt in kɔmpin to di Nyu Testament (fɔ di nyu English Baybul), i se: 'I strenj fɔ mek i tan lek se dis rayta de tink bɔt dis ɔlta na di insay rum -- pas i de tɔk bɔt am as adjɔnt we nid fɔ de na di Inna rum, pan ɔl we nɔto rili insay am' (den ad emphasis) -- we kɔment wi nɔ bin ebul fɔ put insay wi fɔs ɔbshɔbishɔn den bɔt di intapriteshɔn we wi bin dɔn tɔk bɔt, bɔt we na fit Introdyushɔn to di neks en las intapriteshɔn we den fɔ prezɛnt.

5. ' Insay 9: 2 we i de tɔk bɔt di Oli Ples, fɔ 'get' insay 9: 4 na di pat pan di ples we oli pas ɔl, we nɔ de stɔp en . i nid fɔ de insay de. Wi ɔl get at, liva, en beɛ insay di kaviti na di bɔdi bɔt bak an en leg den we na apɛndiks na di bɔdi bɔt nɔ de insay de wit di ɔgan den we den jɔs gi nem. So di ples we oli pas ɔl kin get ɔl tu di 'aks fɔ di Kɔvinant' wit in sɔri-sit en chɛrɔb we de insay de en di 'golden ɔlta fɔ insens' we de jɔs ausayd am na di Oli Ples -- usay i bin de sɔpɔt wan rilayshɔn to di rilayshɔn to di Most oli ples we di res of di furniture of di oli ples no bin, both as to location en function, as eartofore diskraib.

Dis luk tu i nɔ go ebul fɔ stɔp en kɔmplit, en fɔ tru, di simpul eksplen we de eksplen di mɔ, we nɔ get eni wan pan di tin den we den nɔ gri wit we get fɔ du wit di ɔda opshɔn den.

tin den na di evin klin

Ibru 9:23

Text: 'I bin nid so dat di kɔpi den fɔ di kɔpi den fɔ Di tin den we de na evin fɔ klin wit den [animal sakrifays den ya]; bɔt di tin den we de na evin dɛnsɛf wit bɛtɛ sakrifays pas den wan ya.'

Dis de tɔk bɔt wan 'nesayz' difrɛns pan di 'klin' ɛliment fɔ di evin rialiti den en fɔ den 'kɔpi den na di wɔl,' en den de aks kwɛstyɔn bɔt wɛtin di 'tin den we de insay Di Heavens' ɔ 'Heavenly Things' na we nid fɔ klin, en wɛtin mek den nid am. en i kin bi se i pas wi ebul fɔ no wit enitin lek sho se, bikɔs i dɔn bi wan pɔzl to sɔm pan di mɔs astute tekstual masta sabi bukman den.

quotations frɔm masta sabi bukman den

1. Rɔbɔt Miligan bin tɔk se den dɔn tɔk se di 'Necesity we wi bin dɔn tɔk bɔt ɔp kɔmɔt frɔm di sin we di enjel den bin sin we nɔ bin de kip den fɔs estate, bɔt we bikɔs den bin tɔn den bak pan den, den bin trowe den na Tartarus (Sɛken Pita 2: 4; Jud 6).' I se, 'Bɔt, den nɔ de gri fɔ tek di enjel den na wi ples, en bikɔs ɔf dat, den nɔ fɔ fos den fɔ mek wi go insay wi kɔnklushɔn den. Si not pan Ch.2:16.' (Kɔment fɔ Ibru.)

2. Na Robertson se: 'To wi i tan lek se i strɛch smɔl fɔ tɔk bɔt di ritual fɔ klin ɔ dedikeshɔn na evin insɛf bay di we aw Krays de apia as prist-viktɛm. Bɔt di wan ol pikchɔ na ayli mistik' (wɔd stɔdi den na di Nyu Testament).

3. Di Expositor's Greek Testament kot Bruce lek dis: 'A nɔ lek fɔ mek eni tray fɔ asaynd wan tiolojikɔl minin to di wɔd den. A go lek fɔ mek den ɔndastand mi maynd bay we a de tink bɔt di glori en ɔnɔ we de kam ivin na evin bay di say we den de go insay di say we di 'lɛmb fɔ Gɔd de.' A biliv se mɔ poem de pas tioloji na di wɔd den.'

Na di ɔda an, bɔt, in ɛditɔ fɔ di lbru pipul den, Makus Dɔds, kɔntinyu bay we i se:

'Bɔt i nɔ kin izi fɔ pul na dis pɔynt na di pɔsin we rayt di buk di argument di argument di . tiolojikɔl infɔmeshɔn se insay sɔm sɛns en insay sɔm rilayshɔn di evin den nid fɔ klin. Di tabanakul we de na di wɔl, as Gɔd in os, go dɔn bi fɔ oli bikɔs ɔf in prezɛns en i nɔ nid fɔ klin, bɔt bikɔs na in mitin ples bak wit man den i nid fɔ klin. En so wi evin rilesɔn wit Gɔd, en ɔlsay wi de tray fɔ go nia Am, nid fɔ klin. In dɛnsɛf tin den we de na evin nɔ nid fɔ klin, bɔt as sin man den nid am, den nid am. Wi rilesɔnshɔp we go de sote go wit Gɔd nid fɔ mek wi klin.'

4. Semweso, Marvin R. Vincent kot Delitzsch lek dis: 'If di siti we God de na evin, wit in oli ples, na, i go gri wit di prōmis, we den dōn disayd fō di Kōvinant pipul den, so dat den go ebul fō get pafekt felohip wit God, dōn den gildi dōn dōti den oli tin den ya fayn fayn wan lek di wōl, en den fō klin den di sem we lek di tipik lō we den dōn pik fō di . Lata, nōto bay di blōd fō wan imprefekt, bōt na pafekt sakrifays' (wōd stōdi den na di Nyu Testament).

5. Bōt Albert Banz de mek shōt shrift pan di tin wit den wōd ya: 'Di we aw den yuz di wōd klin, we den yuz na ya fō go na evin, nō min se evin bin de bifo i nō oli, bōt i de sho se naw den mek am izi fō sinman den; ɔ se den kin kam fō wōship de insay wan akseptabl we' (notis pan di Nyu Testament).

6. Na di ɔda say, Rōbot Miligan bin tōk bak se: 'Nōtin shōt fō rial klin fō 'di tin den we de na evin' go, i tan lek to mi, fayn fayn wan mit di tin den we di tēks se. En so a kin tink se fō di tēm naw, at ɔl, dis na fō wi rather a matter of faith dan of philosophy. We wi ebul fō ɔndastand gud gud wan en eksplen aw God oli pas eni wan pan di oli enjel den (Rev. 15: 4), en aw i tan lek se di evin sef nō klin na in yay (Job 15: 15), wi kin . Dōn sōntēm wi go ɔndastand mō klia wan pas aw wi de ɔndastand naw, aw i bi se 'di tin den we de na evin,' we de tek ivin di siti we di God we de alayv, di Jeruselem we de na evin, fō nid fō bi . purify wit di atoning blōd fō di Masta Jizōs. I tan lek se di tru tin in sef tan lek se den sho am klia wan insay wi tēks; bōt di rizin we mek i nō klia so.'

Dōn i aks se: 'I kin bi bikōs ɔf di tru tin, se bōku pan di oli wan den bin admit insay evin fō wet fō di day we Krays day, en pan ɔl we den jōstify am bay fet, tru tru Di gudnes en di fōgiv we God get fōgiv, den stil nid fō mek Krays in blōd klin we i shed, fō mek den oli oli. Si not den na Ch.9:15.' (Kōment na Ibru.)

Wi go go bifo pan di premis se Milligan, insay in fōs sent we den kot ɔp, en nōto Banz, na kōrēkt. Bōt duya mēmba di las wan in wōd 'bifo,' en semweso Miligan in kwēstyon jōs notis, ɔl tu wi go get ɔkayshōn fō rifer to bak ɔnda 'kōnkludin ɔbshōbishōn den.'

Observations from Scripture

1. Di fōs agriment en di wōl we den kōl tabanakul. Di 'kōpi dem fō di tin dem na di evin' na bin di wōl tabanakul we Mozis bin bil en in fōnicha en tin dem we den bin de yuz (vs.1-5, 18-22). Den bin get fō du wit di fōs 'testament' ɔ 'kōvinant' we den mek na Saynay wit bōdi Izrēl, we den bin 'dedik' wit di blōd fō kaw pikin den en got den, we den sprink pan 'di buk sef en ɔl di pipul den' (vs.18-20).

Di Grik wōd fō 'dediket' na Egkekainistai, wan kayn Egkainizo, 1. Fō rinyu (2 Kronikul 15: 8). 2. Fō du nyu wan, bak (si. 33(36).6). 3. Fō bigin, kōnsakret, dediket (Ditarōnōmi 20: 5; Fōs Kin 8: 63; I Samiel 11:14, en ɔda wan den; Di Ibru pipul den 9: 18; 10:20) -- akōdin to Thaya. Milligan se 'inagurated' as di best sens insay 9: 18, usay den se 'di fōs agriment nō 'dediket witout blōd.' Dis gri wit Thayer in 'initiated.'

(Notis: I tan lek se Thayer fō dōn inklud 1 Samiel 11:14 insay Katej No.1, 'fō ridyus,' instead ɔf kategori n.3.)

2. Di Sēkōn ɔ Nyu Kōvinant en evin Tabanakul. Di 'fōs' agriment ɔ testament na Krays tek am, 'dat i kin mek di sēkōn' (10: 9), we 'nyu agriment' na in na di midulman (9: 15), en in blōd na di blōd fō Said Covenant (Matyu 26: 28; Mak 14: 24; Lyuk 22: 20; Fōs Leta Fō Kōrint 11: 25) -- tru we blōd we i bin de yuz Wan tēm fō ɔlman go insay di Oli Ples [Evin in sef, Di Ibru Pipul Den 9: 24], we den dōn get fridōm fō fri den we go de sote go' (Di Ibru Pipul Den 9: 12).

'Wi get ... wan ay prist, we sidōm na di rayt an na di tron. fō di Majesty na di evin, wan Minista fō di Sanktua, en fō di Tru Tabanakul, we di Masta bin pitch, nōto mōtalman [in kōntrast frōm di Kōpi we de na di wōl]. . . . Naw, if i bin de na di wōl, i nō go bi prist atōl, fō si se di wan den de we de gi di gift den akōdin to di lō; we de sav dat we na kōpi en shado fō di tin den we de na evin, . . . Bōt naw i dōn get ministri di mō we fayn pas ɔl, bay so mō as i de bi bak di midulman fō wan betē agriment, we den mek pan betē prōmis den' (8: 1-6).

pan di oli wan den bin admit insay evin fo wet fo Krays in day, en pan ol we den jostify am bay fet, tru di gudnes en fogiv we God de, den stil nid di klin we fo klin Aplikeshon fo Krays in blod we i shed, fo mek den mek den oli. Si not den bot Ch. 9: 15.'

Chapta 9: 15, as Miligan tok bot, se Krays na 'di pssin we de midul wan nyu agriment, se day [in yon] don apin fo mek den fri di pipul den we bin de onda di fos agriment , di wan den we den don kol kin get di promis fo di inheritashon we go de sote go.'

Bot dat no se den bin don olredi get am. en Chapta 11: 39-40, afta den don gi egzampul from bifo en afta di wata we bin kam, en insay ol tu di petriak en mosayk dispens, fo man en uman den we get fet, se: 'En den ol ya, bikos den bin get witness den we den bon to den tru den fet . , no bin get di promis, God bin don gi som bete tin bot wi, se apat from wi den no fo mek den pafekt.'

And of David, we den bin put insay dat Rosta fo di fetful pipul den (11: 32), di Apssul Pita bin tok na Pentikost afta di layf bak en go op en go na evin, se 'i bin day en den ber am, en in grev de wit wi te tide,' en speshal wan dat 'i bin go op noto insay di evin' (Di Apssul Den Wok [Akt] 2: 29,34).

mo, wetin bin bi tru fo Devid, den kin ekspekt fo bi tru fo ol di oda wan den, pas nomo Inok (Di Ibru Pipul Den 11: 5-6) na bin eksepsion, we den chenj so dat den no go eksperiens day en den no bin de si am igen na di wol, bot i go mos bi se den ker am go na evin o odasay to Edis, wi no no uswan, pas nomo, pas . dat di las wan na di fos wan fo di spirit den we di wan den we don day get bifo di layf bak -- en Ilayja, we den no tok bot na di Ibru 11, go fadom insay di . Di sem kategori wit Inok (Seken Kir 2: 11-12).

Bot, ivin if den tu ya na bin eksepsion to wetin den tok na Ibru 11: 39-40, den no go rili bi Miligan in 'boku.' yet, if den na bin den kayn eksepsion den de en tek den na evin instead fo go na Edis, wetin Milligan bin tok bot di 'boku' doti evin evin kin stil bi tru fo di prezens fo Inok en Ilayja.

Hades na di ples fo di spirit den we don day bitwin day en di layf bak en den no ripresent am se den don emti am en pul am komot te di jeneral layf bak en jgment . (Reveleshon 20: 11-15) -- na da tem de ('di las de') ol di rayt dayman den go rayz (Jon 6:39,40,44,54). So i go bi se di spirit den fo ol di wan den we don day de lef na Edis te den rayz den bodi. Bot Krays in Spirit no bin lef na Edis, bikos den bin men am from di wan den we don day (Di Apssul Den Wok [Akt] 2: 31), en foti dez afta dat, i go op na evin (1: 3, 9-11) -- di fos wan, i go tan lek se, i go day No mo (luk Akt 13: 34).

Asso, in konekshon wit di day en layf bak we Krays get, 'Di vel fo di tempul na bin rent insay tu from di tap to di bdtom; En di wol bin rili at fo du; en buku bodi den we di oli wan den we bin don slip bin rayz [we klia wan min se den spirit no bin lef na Edis sef]; en komot na di grev den afta we i get layf bak den go insay di Oli Siti en apia to buku pipul den' (Matyu 27: 51-53).

Kweshon: Den kam bak to layf nomo, o den go op na evin wit Krays? Dat wi no go ebul fo ansa wit scri-at. Bot possibil de fo mek di las wan korekt. Leta Fo Efisos 4: 8 na scontin we den tok bot Sam 68: 18, we den yuz fo Krays, en i bin se, 'We i go op ay ay wan, i bin de lid di pssin we den bin don ker go as slev, en i bin de gi gift to motalman.' Dis na bin akodin to di kostom fo triumph entri den fo soja jeneral den afta big big win den we win -- we de lid wan kontinjen fo kapcho den as pruf fo win oba enimi den en tos gift den to pipul den we de along di rod fo mach from boti we den tek insay fet. Di gift to man den we Krays kam bak na evin na spiritual gift den na di fostem Choch, akodin to Leta Fo Efisos 4: 11-12.

Di rizin we mek den mek di kot from Sam 68: 18 no bin get eni oda tin pas ' di gift den to man den; Bot di kot insef bin du am. I bin get fo du wit 'wan buku buku pipul den we den bin kapcho,' as den de rend am na di say we di King Jems veshon de. If dis na perchance a reference to di wan den we den rayz afta Krays in layf bak (we i kin rili

bi), den bin don bi Setan in kapcho den te Krays rilis bay Krays en tek go na evin wit am we i go op en prezent den wit in sef as prof fo in win ova Setan en day, we den kol di win na lbru 2: 14-15.

[NOTE: Fo wan oda analisis fo We di spirit den we de na di rayt say fo go na Edis, tok bot usay yu spirit go go we yu day?, Joe McKinney, www.thebiblewayonline.com. –Rd]

4 we den de yuz fo mek. Tink bot dis: se (a) from Krays rayz from di dayman den na di sem bodi we i day pan ol we den chenj am from motalman en koropt to wan we no de day en we no de rotin, lek aw 1 Korintians 15:53-54, en (b) Bikos den bin don 'mek am fo bi sin fo wi' (Seken Leta Fo Korint 5: 21), bikos 'Jova don put am pan na in wi ol in bad' (Ayzaya 53: 6), i no bin ebul fo (c) di we aw i go insay evin (en oda pipul den if oda pipul den bin de wit am) tink se i de doti evin en mek i nid fo klin bifo en te Krays bin don ofred in blod de fo simbolik wan fo klin en fo pe fo sin, we den ripresent am as i don du?

(If dis kayn tin apin, di evin no go du am i fo bi se den fo tek am se i no oli 'bifo' dis, lek aw Banz bin tok, we wi bin don tok bot op -- pas nomo if i don olredi doti bay we den tek Inok en llayja --bot i go bi so naw te den 'klin' wit Krays in blod.)

5. Fo don, pan ol we wi no go ebul fo ansa eni wan pan Miligan in kwestyon den o wi yon kwestyon den wit shot, wi kin stil get boku benefit if wi tink gud wan bot (a) di bad bad we aw God et sin, (b) di bad bad tin den we kin apin to sin en di ponishment we wi fo get vicariously bi pe fo wi if den fogiv wi, en (c) di wondaful, super-a-bounding gris we God don sho fo motalman fridom from sin en in ponishment we go de sote go tru Krays Jizos, wi Masta, we God don set fo bi 'fo mek pipul den sori fo am, tru fet, pan in blod, . . . so dat in sef go bi paksin we de du wetin rayt en we de mek paksin we get fet pan Jizos de du wetin rayt (Leta Fo Rom 3: 25-26; kompia Jon In Fos Leta 2: 2-1), en (d) fo tel am tenki oltem en mo en mo. Bot na dat na di men rizin we mek wi de tink bot wetin wi don tok bot, jos lek aw Pal bin tok se, 'yu no go ebul fo fen oltin bot in jnjment den, en in we den no de tray fo no!' (Leta Fo Rom 11: 33).

Boldness amd Exhoration

Chapter 10:19-25

1. INTRODUCTION.

Dis na wan rich hortatory sekshon, wit in enkorejment den we de bays pan big big impotant tin den we den don olredi establish (4:14 - 10:18) o pan konklushon den we den pul from de. Di tru tin den get fo du wit wetin wi get (vs.19-21), we di wod 'get' introduks. En eni wan pan di enkorejment den bigin wit di wod 'Le wi' (vs.22, 23, 24).

II. FAKT DEN: 'WE GET' (Vs.19-21).

1. 'So, mi broda den, wi get maynd fo go na di oli ples bikos of Jizos in blod' (vs.19). 'Di oli ples' we de ya na 'evin in sef,' we Krays in sef don go insay fo wi, wit, lek se, in yon blod, en tru am -- en we i yuz fo mek wi fri wi sote go (9:24-25;cf way, tru di vel, dat na fo se, in bodi' (vs.20) -- we na di sem we fo se, in motalman. Na bikos i tek di kayn we aw motalman tan, na in i go ebul fo get day en get blod fo shed fo wi (luk 2: 14-17). En we i go bak na evin, na wit in motalman bodi we don get layf bak (we i chenj lek aw wi yon go chenj, si Fos Leta Fo Korint 15: 50-52 en Leta Fo Filipay 3: 20-21). So i bi di paksin we rayt am (archegos, kapten, o chif lida) o wi sev (Di lbru Pipul Den 2: 10). Pantap dat, we i kam sekon tem, i go bi 'fo sev' ('to the uttermost,' 7:25) 'to di wan den we de wet fo am' (9:28). I go kam fo tek wi to in sef; so dat usay i de, wisef go de de (Jon 14: 3). Don wi go rili 'go insay di oli ples' usay i de bikos den fri am 'bay Jizos in blod.'

Bɔt naw, wi de du am na spiritual tin nɔmɔ, insay wi lɔv ɛn wɔship. Bɔt dis impɔtant pas ɔl if wi fɔ ɛnta rili insay di afta sɔm tɛm. ɛn dɛn kin du am ɛn dɛn fɔ du am wit 'bɔd,' bikɔs 'Jizɔs in blɔd' dɔn fri wi ɛn wi get di rizin we pas ɔl fɔ wet fɔ di rial ɛntɛ we Krays go kam bak. ɛn da 'bɔldnɛs' de na di men tin we wi de tɔk bɔt na wi lɛta (3: 6; 4: 16; 10: 19, 35). I nɔto brashnɛs ɔ fulhardnɛs, bɔt na kɔrej, kɔnfidɛns, ɛn kɔmfyut, we graɔn pan wetin Gɔd dɔn du fɔ wi tru Krays ɛn prɔmis wi fɔ tumara bambay.

2. 'ɛn fɔ get big prist oba Gɔd in os'. (vs.19) -- dat na, Jizɔs Krays, we dɛn tɔk bɔt in prist wok na 1: 3, ɛn dɛn dɔn spɛshal bɔt am frɔm 4: 14 -- fɔ gi ɔl di ashurant we de ɔnda ɛn jɔstify di 'boldnɛs' we dɛn tɛl, ɛn di ɛnkɔrejment dɛn we de fala.

III. EXHORTATIONS: 'Lɛ WI' (Vs.22-25).

1. 'Lɛ wi kam nia' (vs.22) -- dat min se, kɔntinyu fɔ kam nia -- 'to di tron we get gudnɛs [na ɛvin], so dat wi go get sɔri-at, ɛn fɛn gudnɛs fɔ ɛp wi as tɛm de go fɔ nid' (luk 4: 16).

a. 'Wit tru tru at' -- in ɔl sinsi, trɛnk, ɛn lɔyalti.

b. 'In ful fet' -- ɔ 'in ful ashurant fɔ fet' -- biliv pan Gɔd in wɔd tru Krays (luk Lɛta Fɔ Rom 10: 17).

c. 'We wi get (had, perfect tense in the original) wi at sprinkled frɔm wan wikɛd kɔnshɛns' -- we get fɔ du wit fɔ get 'tru at' -- wan fichural sprinkling wit Krays in blɔd (cf. 9:14,18-22) -- ikwal to fɔ mek wi at klin frɔm sin, ɛn frɔm di kɔnshɛns fɔ sin (luk 10: 2) -- ikwal bak to fɔ mek dɛn was wi klos ɛn mek wayt insay di Ship in blɔd (Rɛvɛleshɔn 7: 14).

NOTIS: Wi nɔ get wan dawt fɔ se dis ɛn di tin we de kam biɛn ya fɔ tek am togɛda lɛk se i apin togɛda.

d. 'ɛn we wi (dɛn) was wi bɔdi wit klin wata' -- wan kliɛ tin we de tɔk bɔt Kristian baptizim (luk Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 10: 47-48) -- di wan ol mɔtalman, sol, ɛn bɔdi, we dɛn dɔn oli to Gɔd (luk Lɛta Fɔ Rom 12: 1 Fɔs Lɛta Fɔ Kɔrint 6: 15,20-- di las vas we de rid na di AV, 'Una gi Gɔd glori insay una bɔdi, ɛn insay una spirit, we de Gɔd in yon). (Luk Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 22: 16; ɛfi.5: 26; Taytɔs 3: 5 [cf. Jɔn 3: 5]; Pita In Fɔs Lɛta 3: 21*) *Luk ɛkskurs na Pita In Fɔs Lɛta 3: 21. Pej 60

2. 'Lɛ wi ol tranga wan (vs.23) -- dat na, 'ol di kɔnfɛshɔn fɔ wi op se i nɔ fɔ shek; bikɔs i fetful to di wan we prɔmis.' Di AV get 'fet,' sɔntɛm na bikɔs ɔf di wɔd 'kɔnfɛshɔn,' we i translet 'prɔfɛshɔn.' Bɔt di Griik tɛks get di wɔd elpis, op, instead of pistis, fet, pan ɔl we dɛn tu tin ya get sɔntin fɔ du wit dɛnsɛf, lɛk aw wi go notis dɔn ya. ɛn 'op' ɛn bak 'fet' kin bi 'fɔs' ɔ 'kɔnfɛs.' Dɛn kin translet di wɔd we de insay di Griik tɛks, 'homologia,' insay English ɛni we. If di transletɔ si am se na admɛshɔn, 'kɔnfɛshɔn' na di bɛtɛ transleshɔn; if dɛn si am as prɔklamashɔn ɔ affirmashɔn we dɛn nɔ aks fɔ, dɛn 'prɔfɛshɔn' go bɛtɛ.

'Op' na rili impɔtant wɔd insay Ibru, we de bak na 3: 6; 6: 11,18; 7:19. Na wan kɔmbaynshɔn fɔ ɛkspekt ɛn want, ɛn 'fet' na 'di ashurant fɔ tin dɛn we wi op fɔ, fɔ biliv tin dɛn we dɛn nɔ si' (11: 1).

Di rizin we dɛn gi fɔ ol wi op tranga wan na bikɔs 'na in de fetful we bin prɔmis.' ɛn insay da kɔnɛkshɔn de, dɛn nid fɔ rivyu di tɛks na 6: 13-20.

3. 'ɛn lɛ wi tink' (vs.24-25) -- dat na, 'tink bɔt wi kɔmpin fɔ mek wi vɛks fɔ lɛk ɛn du gud wok ' (vs.24).

a. 'Nɔ fɔ lɛf wi yon gɛda togɛda, lɛk aw sɔm pipul dɛn kin kɔstɔm' (vs.25a) -- ɔ, 'nɔ fɔ de fa frɔm wi mitin, lɛk aw sɔm kin du' (NEB). A. E. Harvey tɔk bɔt dis dis: 'I go mɔs bi se mɔ de fɔ dis pas fɔ jɔs slow fɔ atɛnd ɔkɔɔh [we insɛf fɔ avɔyɔd]. Fɔ de fa, de sho (insay Griik, if nɔto insay English) fɔ nɔ tinap tranga wan wit wi kɔmpin Kristian dɛn we tin tranga -- ɛn wan skech fɔ dɛn kayn tɛm dɛn de de fala sɔm layn dɛn go bifo' (The New English Bible

Companion to the New Testament , 1970, pp.706-07.) Thayer semweso, we i de difayn di Grik wɔd, egkataleipo, i se i kin min 'to leave in straits, leave helpless, (colloq. leave in the lurch).'

Di tin we den tɔk mɔ bɔt na dis vas nɔto di we aw wi nɔ de tink bɔt brɔda den di rayt we we wi lef fɔ jɔyn wit den na Kristian asembli, en di tin we wi de tɔk mɔ bɔt, bigin wit di tin den we de kam bien vas (26), de pan di peril we wi de put wisef ɔnda bay we wi nɔ de 'assembling.'

b. 'Bɔt fɔ enkrɛj unasef' (vs.25b). Pan ɔl we den min se 'Wan ɔda wan,' nɔ de insay di Grik teks. Di wɔd 'bɔt' de introduks wan difrens: 'Nɔ fɔ lef wi yon gɛda togɛda ... bɔt fɔ enkrɛj.' So, wan rizin fɔ mek wi gɛda na Kristian kɔntakt, enkrɛj, enkrɛj, en sɔpɔt wisef -- 'ɛdifikeshɔn, enkrɛj, en krɛj' (luk Fɔs Lɛta Fɔ Korint 14: 3).

c. 'En so mɔ, as una de si di de de nia' (vs.25c). Dis de sho se wan de we den go get big big tɛst dɔn kam nia, we di felohip en enkrɛjment fɔ Kristian asembli den go nid mɔ instead fɔ lɛ den nɔ du dat, fɔ mek den nɔ go baksay en fɔ mek den nɔ tɔn den bak pan Gɔd -- wan de we den bin nɔ bɔt -- en we den bin de tɔk bɔt bay den as 'di de.'

Sɔm pipul den dɔn tink bɔt dis as 'di Masta in de' na Reveleshɔn 1: 10, we di fɔstɛm Kristian den ɔndastand as di fɔs de insay di wik, we den bin de get asembli den ɔltɛm ɛvri wik. Bɔt di kɔntɛks, 'nɔ fɔ lef' di asembli den 'bɔt fɔ enkrɛj,' i tan lɛk se i de sho se den de gɛda fɔ enkrɛj dɛnsɛf, pas fɔ min fɔ enkrɛj dɛnsɛf kwik kwik wan tru di wik fɔ gɛda di nek Masta in de we de kam nia.

ɔda pipul den dɔn tink bɔt 'di de we de kam nia' fɔ bi di Sɛkɔn Kam fɔ Krays. Bɔt, pan ɔl we wi fɔ rɛdi fɔ dat ɛni ɛn ɔltɛm, den kin tɛl wi bɔku tɛm se wi nɔ no ustɛm i go bi, inklud Krays insɛf we i bin de na di wɔl (Matyu 24: 35-44; 25: 1-13 Mak 13: 31-37; Bɔt stil, insay wi Masta in Parebul bɔt di Talent den, den bin de sho se i pɔsibul fɔ mek i kam bak fɔ 'lɔng tɛm' (Matyu 25: 14-30 ɛn v.19 mɔ). I nɔ bin 'ni nia' we den rayt Sɛkɔn Lɛta Fɔ Tɛsalonayka, ɛn i nɔ go bi bifo wan big apɔstasi we di apɔsul Pɔl bin dɔn tɔk bifo tɛm fɔ sɔm tɛm we nɔ go dɔn tumara bambay go apin (2: 1-12). En we di apɔsul Pita bin rayt in sɛkɔn lɛta to Kristian den, pipul den we bin de provok am bin ivin de aks if i go eva apin, bikɔs i bin dɔn ɔlredi bi so lɔng afta den dɔn prɔmis am (Pita In Sɛkɔn Lɛta 3: 1-13). Stil. We i rayt in fɔs lɛta, na bin tɛm 'fɔ jɔjment bigin wit Gɔd in os, ɛn if i bigin frɔm wi fɔs, wetin go bi di end fɔ di wan den we nɔ de obe Gɔd in gud nyuz? ɛn, if di wan we de du wetin rayt nɔ go ebul fɔ sev, usay di wan we nɔ de fred Gɔd ɛn di wan we de sin go apia?' Den bin tɔk dis insay di kɔntɛks fɔ 'faya trial' we Kristian den bin de get (Pita In Fɔs Lɛta 4: 12-19). En rizin de fɔ biliv se di 'jɔjment' we wi tɔk bɔt ya bin de tɔk bɔt sɔfa ɛn bad bad tin den we Krays bin dɔn tɔk bɔt insay di Gɔspel den.

If na so, dat min se i go mɔs bi se 'di de we de kam nia' we den tɔk bɔt na Di Ibru Pipul Den 10: 25 na di de bɔt di pwel pwel we den bin dɔn pwel Jeruselem, we bin fɔ apin insay di tɛm we di jɛnɛreshɔn we bin de insay Krays bin de liv (Matyu 24: 1-34; Mak 13:1-30; Den bin briɲ am bikɔs ɔf di tension ɛn fet-fet we bin de go bifo bitwin di Ju lida den na Palestayn ɛn den Roman masta den. En as den kayn tension de bin de go ɔp, di lɔt fɔ di Ju pipul den ɔlsay na di Roman ɛmpaya bin de kam mɔ ɛn mɔ prɛkariɔs -- ɛn so wit Kristian den, bikɔs da tɛm de den bin de tink bɔt den jɔs lɛk se den na wan sɛkt pan di Ju ɛn Jɛntayl Kristian den as Ju pipul den we dɔn tɔn to Jiova.

Di Masta bin tɔk se trɔbul we nɔbɔdi nɔ go ebul fɔ kɔmpia go de di tɛm we den go kam rawnd Jeruselem ɛn pwel am, ɛn i gi in disaypul den instrɔkshɔn fɔ kɔmɔt. ɛn Yuzibios, insay in buk we nem Ecclesiastical History, i se: 'Bɔt di wan ol bɔdi fɔ di chɔch na Jeruselem, we Gɔd bin dɔn tɛl den fɔ du, we den bin dɔn gi am to man den we bin gri fɔ wɔship Gɔd bifo di wɔ, den bin pul den kɔmɔt na di siti, ɛn de na wan patikyula say tɔɲ we de bien di Jɔdan, we den kɔl Pɛla. Na ya di wan den we biliv Krays, dɔn kɔmɔt na Jeruselem, lɛk se oli pipul den dɔn lef di kiɲ siti sɛf, ɛn di wan ol land na Judia kpatakpata; di rayt we Gɔd bin gi den fɔ di kraym den we den bin du agens Krays ɛn in apɔsul den, bin dɔn pas den, ɛn i bin dɔnawe wit di wan ol jɛnɛreshɔn fɔ den bad pipul ya kɔmɔt na di wɔl kpatakpata.' (Buk III, Chapta V.) Dis na inf fɔ mek wi mɛmba wetin Pita bin de tɔk bɔt di pɔsin we de du wetin

rayt 'nɔ nɔ go ebul fɔ sev,' ɛn i bin de fa fawe pan di tin dɛn we Jizɔs bin tɔk se, 'pas nɔmɔ dɛn de dɛn de shot, nɔbɔdi nɔ go ebul fɔ sev am dɛn dɔn sev, bɔt fɔ di wan dɛn we dɛn dɔn pik dɛn de go shot' (Matyu 24: 22).

IV. EKSKURSJS (PITA In Fɔs Leta 3: 21).

Pita In Fɔs Leta 3: 21 get impɔtant kɔnekshɔn wit Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 22: 16 we get fɔ du wit 'fɔ kɔl PAPA GɔD in nem,' ɛn wit Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 2: 38 we get fɔ du wit 'fɔ fɔgɪv wi sin dɛn' ɛn fɔ ' gud kɔnshɛns.' Insay di langwej we di skripchɔ de tɔk, 'gud kɔnshɛns' (Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 23: 1) na 'kɔnshɛns we nɔ de mek Gɔd ɛn mɔtɔlman vɛks' (24: 16). Di AV get Pita In Fɔs Leta 3: 21 we se baptizim na 'di ansa fɔ gud kɔnshɛns to Gɔd,' we go tan lɛk se i min se 'na bikɔs dɛn dɔn fɔgɪv in sin dɛn,' bɔt Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 2: 38 se na 'fɔ [ɔ, fɔ] fɔgɪv sin dɛn.' ɛn di ASV we de na Pita In Fɔs Leta 3: 21 get baptizim as 'di kwɛstyɔn we gud kɔnshɛns de aks Gɔd,' we i tan lɛk se i nɔ mek sɛns atɔl. Bɔt na di margin, i se, 'ɔ, aks ɔ, apil.' I tan lɛk se 'inkwɪuz' nɔ mek gud sɛns insay dis kɔntɛks, bɔt 'apil' de du if i fɔ bi 'fɔ gud kɔnshɛns,' we i kin min ɛn i klia se i min, lɛk aw bɔku pan di mɔdan tɔk transleshɔn dɛn de translet am -- ɔ as 'apil' ɔ di sem tin Di RSV ɛn NASB get am 'apil to Gɔd fɔ mek i get klia kɔnshɛns.' Jda pipul dɛn kin translet am di sem we, lɛk dis:

Gudspid: 'di krayb fɔ get kɔnshɛns we rayt wit Gɔd.'

Wiliams: 'di krayv fɔ get klia kɔnshɛns bifo Gɔd.'

Rotherham: 'di aks fɔ Gɔd fɔ get gud kɔnshɛns.'

Moffatt: 'di prea fɔ klin kɔnshɛns bifo Gɔd.'

Montgomery: 'di prea fɔ gud kɔnshɛns to Gɔd.'

NOTE: Dis gri wit Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 2: 38, 'we dɛn baptayz insay Krays in nem fɔ mek dɛn fɔgɪv dɛn sin' -- dat na, fɔ mek dɛn get gud kɔnshɛns to Gɔd, ɛn as di we aw dɛn de sho se dɛn 'kle' fɔ dɛn kayn tin dɛn de.

Di wɔd we dɛn yuz insay Pita In Fɔs Leta 3: 21 na eperotema. Thayer in Grik-English Lexicon of the New Testament, se i min: 1. Wan kwɛstyɔn, kwɛstyɔn. 2. Wan dimand. 3. As di tɛm dɛm fɔ aks ɛn dimand kin inklud di aidia fɔ want, di wɔd so get in minin fɔ earnest seeking, ie, wan krayv, wan intense desire. If dis yus fɔ di wɔd gri, i de gi wi di izi ɛn kɔngruus ɛksplen fɔ da vexed pasej de 1 Pit.3: 21: 'we (baptizim) naw de sev wi [yu] nɔto bikɔs we wi de get am wi [ye]. dɔn pul di dɔti dɔti we de na wi bɔdi, bɔt bikɔs wi [u] dɔn tray tranga wan fɔ get kɔnshɛns we get pis wit Gɔd.'

Arndt ɛn Gingrich, insay den Grik-English Leksikɔn fɔ di Nyu Testament ɛn Jda Fɔs Kristian Literature, se: 1. Kweshɔn. 2. Rikwest, apil (eperotao 2, fɔ aks pɔsin fɔ sɔntin) -- apil to Gɔd fɔ mek i get klia kɔnshɛns 1 Pit. 3:21.

NOTE: Dat ɔndastandin fɔ di wɔd eperotema na Pita In Fɔs Leta 3: 21 gri fayn fayn wan wit Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 22: 16, 'grap, baptayz, was yu sin dɛn, ɛn kɔl di Masta in nem.' Dat min se, we pɔsin de baptayz fɔ was sin, i de sho se in at want fɔ get gud kɔnshɛns to Gɔd -- infakt, i fɔ du dat fɔ mek i go sev. So fɔ baptayz bay di Skripchɔ dɛn na prea fɔ lɛ dɛn fɔgɪv wi sin dɛn klia wan. Fɔ kɔl di Masta in nem min fɔ pre. Na fɔ kɔl di Masta.

'Bikɔs nɔ difrɛns nɔ de bitwin Ju ɛn Grik: bikɔs na di sem Masta na Masta fɔ ɔlman, ɛn i jɛntri fɔ ɔl di wan dɛn we de kɔl am, bikɔs, ɛnibɔdi we kɔl PAPA GɔD in nem go du am fɔ sev' Leta Fɔ Rom 10: 12-13). 'Dɛn ston Stivin, dɛn kɔl di Masta, ɛn se, Masta Jizɔs, tek mi spirit' (Akt 7: 59).

Fɔ sev, so, akɔdin to di tin dɛn we di Nyu Kɔvinant se, pɔsin fɔ kɔl di nem fɔ di Masta, ɛn du am we get fɔ du wit in baptizim, so dat i go bi opin prea fɔ lɛ dɛn fɔgɪv in sin.

Wi dɔn wit wetin de kam biɛn frɔm Kittel's Theological Dictionary of di Nyu Testament (1964): 'Na dat mek wi kin translet 1 Pit.3: 21: 'Nɔto fɔ pul ɔti na do, bɔt fɔ pre to Gɔd fɔ get gud kɔnshens.'

As: 'in view of v.21 we should ekspɛkt alla [bɔt] fɔ mek dɛn klin am afta dat na di spiritual sens. So di rikwest fɔ gud kɔnshens fɔ bi prea fɔ fɔgɪv sin ... fɔ fɔgɪv sin get fɔ du wit baptizim frɔm di biginin (Mk.1:4 ɛn par.; Di Apɔsul Dɛn Wok [Akt] 2:38). ' . (Vol. II, p. 688.) [Yu kin fɛn ɔda tɔk bɔt dis tɔpik insay Baptism into Christ, Joe McKinney, www.thebiblewayonline.com -rd]

Abel's 'More Excellent' Sacrifice

Chapter 11:4

Text : 'Bios fet, Ebel bin sakrifays to Gɔd we pas Ken, we i bin de witnes to am se i bin de du wetin rayt, Gɔd de witnes bɔt in gift dɛn: ɛn tru am i dɔn day yet i de tɔk' (American Standard Version).

1. PɔSIN WE DE OBZEVESHɔN.

Di men lesin na dat Ebel bin ɔfred bay fet ɛn i bin de bin aksept am as pɔsin we de du wetin rayt, we min se Ken nɔ bin gi sɔntin bay fet ɛn dat mek dɛn nɔ bin gri fɔ tek am. Bɔt wi nid fɔ lan as wi ebul di minin fɔ di wɔd dɛn (1) 'we wi get fet' ɛn (2) 'sakrifays we rili fayn.' Insay sɔm we dɛn, di las wan nɔ izi fɔ no pas di fɔs wan, ɛn dat mek dɛn kin agyu mɔ.

Di tin we dɛn tɔk bɔt na Di Ibru Pipul Dɛn na di tin dɛn we de dɔŋ ya frɔm Jɛnɛsis 4: 2b-5: 'Ebel na bin pɔsin we de kia fɔ ship, bɔt Ken na bin pɔsin we de wok na grɔn . As tɛm de go, Ken kam wit di frut we de na grɔn fɔ mek sakrifays to Jiova. ɛn Ebel, i briŋ di fɔs pikin dɛn na in ship dɛn ɛn di fat dɛn. ɛn Jiova bin rɛspɛkt Ebel ɛn in sakrifays, bɔt i nɔ bin rɛspɛkt Ken ɛn in ɔfrin. ɛn Ken bin vɛks bad bad wan, ɛn in fes bin fɔdɔm.'

Wi fɔ no se Jɛnɛsis nɔ tɔk bɔt natin dairekt bɔt fet bɔt i tɔk bɔt di difrɛns we di tu ɔfrin dɛn get, bɔt di Ibru pipul dɛn tɔk bɔt di difrɛns we pɔsin kin get (fet) bɔt i nɔ tɔk bɔt di difrɛns we pɔsin kin get difrɛns klia wan.

1. 'Na Fet de gi am.' Bɔt stil, pan ɔl we dɛn nɔ tɔk bɔt fet dairekt wan na di Jɛnɛsis stori bɔt ɛni wan pan dɛn, wan biliv se Gɔd de de na di pat pan dɛn tu -- fɔ Ken ɛn Ebel bak, bikɔs i 'briŋ ɔfrin to Jiova' as na so Ebel bin du. Di Ibru wɔd we dɛn translet 'ɔfrɛn' na minchah, we insay di LXX dɛn translet am thusia, ɔ 'sakrifays' insay English, lek aw i de insay wi Ibru tɛks we wi kot ɔp -- wɔd dɛn we de tɔk bɔt ɔfrin to Gɔd ɔ gɔd insay skripchɔ.

Bɔt difrɛn kayn fet dɛn de -- (a) 'fet' fɔ se Gɔd de, bɔt 'apat frɔm wok' fɔ obe, we nɔ de wok, . 'barren,' 'day'; ɛn (b) 'fet' we de wok, we de sho inɛf bay in 'wok' (Jɛms 2: 17-26). Jɛms 2 ɛn Di Ibru Pipul Dɛn 11 ɔl tu mek wi no klia wan se na di las wan dɛn kin tek mɔtalman fɔ du wetin rayt. Notis bak di ɛgzampul we de dɔŋ ya na di Ol Testament.

Na di wata dɛn na Meriba (Di Nɔmba Dɛm 20: 2-13), na di oasis na Kedesh-banɛa, we nɔmal wan strim we de kɔmɔt na wan patikyula rɔk bin de kɔmɔt, wata nɔ bin de we di Izrelayt dɛn bin de lid bay Mozis ɛn Erɔn bin kam, ɛn di pipul dɛn tɔn agens di gɔvment. Gɔd tɛl Mozis se: 'Tek di stik, ɛn gɛda di kɔnrigeshɔn, yu ɛn Erɔn, yu brɔda, ɛn tɔk to di rɔk bifo dɛn yay, se i go gi in wata; ɛn yu go briŋ wata kɔmɔt na di rɔk to dɛn; so yu go gi di kɔnrigeshɔn ɛn dɛn kaw dɛn drink.'

Bɔt i tan lek se dɛn bin so frustrate ɛn vɛks pan di pipul dɛn fɔ dɛn obstreperousness, dat Mozis nɔ tɔk to di rɔk, bɔt to di pipul dɛn se, 'Una yeri naw una we de tɔn agens di gɔvment; wi go pul wata kɔmɔt na dis rɔk?' ɛn

Mozis 'nak di rak wit in stik tu tem,' we den no bin tel am fo du, 'en [pan ol we] wata bin komot boku buku wan, en di kongreshon bin drink en den kaw den.' Bot noto dat di stori don.

Jiova tel Mozis en Eron se,: 'Bikos UNA NO BILIV PAN MI, FO GET MI SANTIFAY NA DI ISRAEL PIKIN DEN AY, so una NO GO BRIRE DIS ASEMBLI NA DI LAND WE A DON GI DEN.' So, den ol tu day bifo den kam insay di land we den promis.

Yu tink se dis na bikos Mozis en Eron da tem de no bin biliv bete se God de pas aw den bin biliv trade? I klia se noto so. Bot den no bin obe God bak, en apat from dat, den bin tek di prez to densef fo di mirekul we God go du instead fo gi am di glori en 'sank' am 'insay di pipul den yay.'

2. 'Wan Sakrifays we Fayn Mo.' I klia se na di sem we, pan ol we Ken bin biliv se God de, i no bin biliv so dat i go obe God gud gud wan lek aw Ebel bin biliv. Bikos, 'Na fet Ebel mek sakrifays we pas Ken,' jos lek aw di King James Version, American Standard Version, en oda wan den se. Bot di Grik teks get jos pleiona thusian, 'mo sakrifays.' Bot mo pan us tin? As to kwaliti, as per di KJV en ASV? As fo kwantiti, fo si in 'gift' (plural) den de tok bot? O, as to kayn (we na kwantiti bak), lek aw som pipul den don tink, we di wod 'gift' go lek fo lent inself?

Bot di Jenesis rekod no tok mo bot mo pas wan kayn ofrin we eni wan pan den kin gi. So, if, as som pipul den tink, den min se Ebel bin briy vejitebul ofrin (we leta den put tenki ofrin we den put insay Mozis in lo) en bak animal sakrifays (I kin bi se na sin ofrin bak), di fos wan no bin kam di poynt we difren pan di ofrin den we den tu de mek, en dat mek den no tok bot am klia wan, bot di we aw Ken no bin de mek animal sakrifays na bin big difrens. En if dis kayn tin apin, i no go difren from di wan we Mak 10: 46-52 tok se na wan blaynd man nomo Krays men we i de komot na Jeriko, pan ol we akodin to Matyu 20: 29-34, i men tu -- sontem bikos den tok bot di wan en fo no udat i bi (Batimios, we na Timios in pikin) go impotant mo fo di wan den we de rid we Mak bin get na yu maynd. Bot dis, pan ol we na posibul, o if ivin na probabiliti, noto sontin we den don establish klia wan wit refrens to di Jenesis en Di Ibru Pipul Den rekod den.

En buku transleshon den, we den no pe atenshon to dat as opshon, den de favoret di konsept fo mo as to kwaliti, as di KJV en ASV, we den don olredi tok bot, wit di NKJV we translet di sem we. En som egzampul den de na di Nyu Testament skripcho den usay den no get wan dawt fo se den yuz am so, pan ol we den yuz am mo fo tok bot kwantiti o nomba. Dis na difrens from di wod den we den yuz 'mo fayn fayn wan,' bot stil i tan lek se ol den get fo du wit kwaliti: 'bete en akseptabl mo' (Amplified); 'bete sakrifays' (TCNT, NASB, JB, TEV, Spensa, Livin Orakl); 'sakrifays we jentri pas ol' (Moffitt); 'wan sakrifays we pas am' (Bekli); 'A sakrifays we big' (NEB).

Den si se 'Bet sakrifays' de bifo pan di veryushon dem frim 'mDr ekselent sakrifays.' Bot di Grik wod na wi teks noto di wan we den yuz na oda pat den na Ibru en translet am 'bete' (1: 4; 7: 7,19,22; 8: 6; 9: 23; 10: 34; 11: 35) - - dat na, kreisson. En Alfred Mashal, insay in Grik-English Interlinear (we na lek standad insay wi yon tem) get den tin ya insay English onda di Grik wod fo 'mo': 'a greater (? Better)'. In oda wod, wit am som rizevshon den de bot 'bete' fo bi di sens we di teks get.

Di Rheims en Rotherham transleshon, 'a fuller sakrifays,' den kin intaprit am kwalitatif o kwantiti (as to eni nomba o kayn). Di we aw den translet Wemouth, Williams, en RSV, 'sakrifays we posin kin akseptabl mo,' pan ol we i klia se i de sho di tru tin, i no sho wetin mek i akseptabl mo.

Na di oda say, Gudspeed tok am se: 'Fet bin mek Ebel in sakrifays big mo na di yay na God pas Ken in yon.' Dis bak, pan ol we i klia se na tru, bikos fet, we kin komot from we i yeri God in wod en we kin mek i obe am, bin mek Ebel mek di sakrifays we i bin du, bot i no bin de na Ken en i no bin mek i mek sakrifays we tan lek am. Bot stil if wetin Gudspid bin want fo tok na dat, wetin i bin de gi inself bin fo don du fo am en i bin fo don akseptabl if na Ken nomo bin don gi am wit di sem sinsi en trenk we Ebel bin gi in ofrin, dat no go rili korekt fo rizin den we wi

dɔn ɔlredi tɔch. Bɔt da we de fɔ si tin -- se fɔ biliv se sɔntin rayt de mek i rayt ɛn Gɔd akseptabl am -- get bɔku pipul dɛn we de fala am.

II. KɔTESHɔN Fɔ ɔDA DɛN.

1. NA Rɔbɔtsan, Wɔd Pikchɔ dɛn insay di Nyu Tɛstament: 'Literally, 'more sakrifays' (kɔmparativ fɔ polus, bɔku). . . Dɛn nɔ sho di rayt tin we mek Ebɛl in sakrifays betɛ pas Ken in sakrifays apat frɔm in fet.' (I tan lɛk se dat na klia kɔnklushɔn frɔm wetin wi dɔn notis ɔp.)

2. Di Pulpit Kɔmɛnt: 'I kin izi fɔ fɛn rizin insay di kayn we aw Ebɛl in ɔfrin de sho se i dɔn pe fɔ sin, ɛn fɔ tink se in fet sho se i no di nid fɔ da kayn atonment de, we dɛn sho am, as dɛn dɔn tink mɔ, bay Divayn kɔmand. Dis we aw pipul dɛn de si di tin we dɛn bin want fɔ du fɔ di stori, na in rili sho bay di we aw dɛn tɔk bɔt wetin in ɔfrin bin bi, we dɛn si am bay di tiori we dɛn bin get afta dat bɔt sakrifays; bɔt i nɔ klia insay di stori we dɛn tek in sef, ɔ we dɛn tɔk bɔt am na di pat we de bifo wi. Di akseptabl fɔ di ɔfrin na ya jɔs de atribyut, as fɔ nid, fɔ di fet we di ɔfrin get, witout ɛni intimashɔn bɔt aw da fet de bin dɔn sho. ɛn wit dis we aw pipul dɛn de si di tin gri wit di raytin sef, usay dɛn se 'to Ebɛl in ɔfrin, di Masta bin rɛspekt'; dat na to Ebɛl fɔs, ɛn afta dat to in ɔfrin.' (Wi de kip kɔmɛnt te leta, insay 'Kɔnklushɔn.')

3. Adam Clarke, Kɔmɛnt: 'Mɔ sakrifays; lɛk se i dɔn tɔk; Ebɛl, bikɔs ɔf fet, i mek pas wan ɔfrin; ɛn na dat mek dɛn se, Gɔd bin testify bɔt in GIF DɛN, tois dorois. I tan lɛk se di klia we aw di kes bin de na dis; Ken ɛn Ebɛl ɔl tu bin de kam wit sakrifays na Gɔd in ɔlta, sɔntɛm na di ɔlta we dɛn bin bil fɔ famili wɔship. Bikɔs Ken na bin fama, i bin kam wit wan mincha, ɔ yukaristik ɔfrin, we get di frut dɛn we de na di grɔn, we i bin de yuz fɔ gri se Gɔd na ɛn i de kia fɔ am. Ebɛl, bikɔs na shɛpad ɔ pɔsin we de it kaw, i nɔ bin jɔs briɣ di yukaristik ɔfrin, frɔm di frut dɛn we de na di grɔn, bɔt i bin de briɣ bak di tin dɛn we in ship dɛn get as sakrifays fɔ sin to Gɔd, we i bin de yuz fɔ gri se in yon sin, Gɔd in jɔstis ɛn sɔri-at, ɛn in bi ɛn in provayd. Ken, we nɔ bin de fred atɔl fɔ di bad tin we sin get, ɔ Gɔd in oli we, i bin satisfy wit di mincha, ɔ ɔfrin fɔ tel tenki: dis Gɔd nɔ bin ebul, kɔnsistens wit in oli ɛn jɔstis, fɔ tek am wit satisfy; di ɔda wan, as i de tɔk bɔt di wan we na di Ship we dɛn kil frɔm we dɛn bigin di wɔl, Gɔd bin ebul fɔ get, ɛn i bin testify mɔ se i gladi fɔ am. Pan ɔl we di mincha, ɔ yukaristik ɔfrin, na bin ɔfrin we rili fayn insay in ples, dɛn nɔ bin get dis, bikɔs sin ɔfrin nɔ bin de. Di ɔda pat pan di istri na tin we pipul dɛn sabi gud gud wan.: (Fɔ mɔ ditayli ɛn ɛkspen tritment we Klak bin gi, si in kɔmɛnt dɛn pan Jɛnɛsis 4: 3-5.)

4. Jems Maknayt, Apɔsul Lɛta dɛn: "Dɛn gi Gɔd (pleiona thusian) mɔ sakrifays.' Insay dis transleshɔn, a dɔn fala di wan dɛn we de kɔndɛm, we tel wi se pleiona, [wan ɛksplɛshɔn] we dɛn kɔmpia am, min mɔ pan nɔmba pas fɔ get mɔ valyu. Fɔ fala dis, dɛn notis se pan ɔl we Ken fɔ dɔn mek sakrifays fɔ sin, na 'frut di frut we de na grɔn nɔmɔ i briɣ sakrifays to di Masta,' we nɔto sakrifays we rayt. Bɔt Ebɛl, 'i briɣ di fɔs pikin dɛn bak pan in ship dɛn, ɛn di fat dɛn we de na dɛn ship dɛn'; dat min se, apat frɔm di frut dɛn we de na grɔn, we na bin wan pan di gift dɛn we dɛn tɔk bɔt na di vas we de kam, * i bin briɣ di fɔs pikin dɛn we fat pas ɔl na in ship dɛn bak; so dat i mek sin ɔfrin ɛn bak bif ɔfrin [dat na sakrifays fɔ tel tenki], ɛn na dat mek i sho se ɔl tu de sho se Gɔd de du gud ɛn i de tink se i sin. We Ken, we nɔ bin get ɛni sens fɔ sin, i bin tink se i nɔ fɔ gi natin pas bif ɔfrin; ɛn mek am sɔntɛm nɔto di fɔs frut dɛn, ɔ di best frut dɛn.'

*I fɔ bi di sem vas, insay Di Ibru Pipul Dɛn 11, dat na, v.4.

III. KɔNKLUSHɔN.

1. Di kɔnklushɔn fɔ The Pulpit Commentary as wi dɔn gi ɔp, se dɛn bin gri fɔ tek di ɔfrin we Ebɛl bin gi bikɔs dɛn bin aksept am, ɛn nɔto atɔl bikɔs ɔf di kayn ɔfrin we i bin gi, nɔ skwea wit ɔl di tru tin dɛn. Di kayn ɔfrin we i bin de mek na bikɔs ɔf in fet, we mek pipul dɛn gri wit am ɛn dat mek in ɔfrin. Di Kɔmɛnt in implikashɔn na dat if Ken bin get di sem kayn fet subjektiv wan we Ebɛl bin get, in ɔfrin jɔs lɛk aw i bin bi objektiv wan fɔ dɔn bi 'mɔ' pas aw i bin bi, jɔs lɛk aw Ebɛl in yon bin 'mɔ' pas in yon. Bɔt fɔ tru dat nɔto di wan ol trut -- bikɔs if i bin get di

sem kayn subjektiv fet we Ebel bin get, i no bin fo don lef di kayn ofrin objektiv wan we difrens Ebel in yon from in yon.

I tan lek se na fo alaw di posin we rayt di Jenesis pat na di Komment we wi don tok bot fo korekt di posin we rayt di Ibru Pipul Den pat pan dis poynt. We i begin wit di wod, 'To Ebel en in ofrin' (Jenesis 4: 4), i koment lek dis: 'Fos aksept in posin en afta dat in gift (cf. Pruv.12:2; 15:8; 2 Kor.8 :12). 'Den bin de tek di sakrifays fo di man, en noto di man fo di sakrifays' (Ainsworth); bot stil 'wi no get wan dawt se di wod den we Mozis bin tok sho se di tin [we wi don tok mo bot] bot Ebel in sakrifays bin fayn en fit pas di wan we Ken bin mek,' en 'i no go izi fo mek posin get dawt se dis na di aidia we di posin we rayt di Leta to di Ibru den' (Profeso Lindsay, 'Lekcho den bot Ibru den,' Edin. 1867). Ebel in sakrifays na bin pleiona, i ful-op pas Ken in yon; i bin get mo tin den insay; i bin get fet, we no bin de pan di oda wan. Den bin de gi am bak [we wi tok mo bot am] fo obe God in preskrishon. Di universal prevalence of sakrifays rather point to Divain prescription pas to man in invent as in proper source. If di wship we God bin de wship na motalman nomo, i go mos bi se difren difren we den fo don de. Apat from dat, di tru tin se den no bin lef di we aw den de wship to motalman sens onda di lo, en den kondem am speshal wan onda di Kristian tem (Kol.2: 23), de favoret di presumpshon se na God bin pik am from di fos tem.'

Di rizin we mek di Ibru pipul den we rayt di buk we nem The Pulpit Commentary fo di konklushon we wi don chalenj, de na di fos pat pan wi kot from am op, as i de don ya: 'I kin izi fo fen rizin insay di kayn we aw Ebel in sakrifays de sho se den don fogiv am, en fo tink se in fet sho se i no se i nid da kayn fogivnes de, we min fo am lek aw i don bi mo supposed, bay Divayn komand. Dis we aw pipul den de si di tin we den bin want fo du fo di stori, na in rili de sho bay di we aw den de tok bot wetin in ofrin bin bi, we den si am insay di layt fo di sakrifays tiori we bin kam afta dat [sontem, sakrifays 'istri' o 'filsofi' go bi bete wod; bot i no klia insay di narativ we den tek in sef, o insay di refrens to am na di pasej bifo wi' (emphasis added).

Wit dis klimaks stement, wi go gri bot wi go insist se i stil no gi eni rizin fo biliv dat Fo obe fet no go mek Ken mek animal sakrifays na Ken en bak fo Ebel. As fo aw God bin don sho bot di divayn filsofi bien di rikwaym fo mek animal sakrifays, wi no no. Bot i tan lek se i posibil se di pipul den we bin de trade trade bin get bete infomeshon pas di Ol Testament mek pipul den no. Fo egzampul, Jizos bin tel di Ju pipul den se, 'Yu papa Ebraam bin gladi fo si mi de, en i si am, en i gladi' (Jon 8: 56) -- wan tin we no de apin apat from Nyu Testament Reveleshon.

2. Macknight, insay in aposul leta den, i se di wan den we de komplemen se den 'tel wi se Pleiona, insay di komparativ digri, de sho mo pan nomba den pas Mo na valyu.' If i korekt, bikos na dat na di men tin we i de yuz. Bot som klia tin den de we no klia, lek na Matyu 12:41,42; Lyuk 11:31,32 (wan paralel pasej); en Di Aposul Den Wok [Akt] 15: 28, usay den no go ebul fo mek 'big big' bete we den translet am. Insay di paralel pasej den, Jizos na 'mo' (big big) pas eni wan pan Solomon o Jona. En di oda wan de tok bot 'no big [mo] lod pas den tin ya we nid fo apin.' Bot, ivin insay di las wan, wetin go mek di lod 'mo' go bi mo tin den insay nomba. Bot insay Matyu 6: 25, di sem tin we de insay Lyuk 12: 23, en i bin de kot Jizos se, 'Noto di layf pas di it, en di bodi pas di raiment?' Di rifrens bak noto fo 'mo' nomba, bot valyu-ways.

3. So, i tan lek se noto ol di poynt den we Klak en Maknaye bin de agyu bot, den kin pruv am klia wan, bot den no go ebul fo pruv eni wan pan den klia wan, en dat, ol tin den we den kin tink bot, di wet fo probabiliti na den fayn fayn wan. O na so i tan lek to dis rayta, pan di bies fo di tin den we de kam bien ya:

(a) Insay di Ibru teks, den se Ebel bin rili de gi 'mo sakrifays' pas Ken. If konteks no de we de sho se oda tin, di wod fo 'mo' go mos min mo pan nomba pas fo get mo valyu, en di teks sef tok bot Ebel in 'gift' (plural).

(b) di Jenesis akon semweso de lent in sef to dis kayn intapriteshon. Ken bin kam wit wan kayn ofrin, dat na, di frut we di gron bin de gi, bot Ebel 'we den bin de brij bak di fostem den na di ship den en di fat we de de.' That

is, he not only brought the kind of gift Cain had brought, but the other kind in addition -- hence, 'gifts,' plural, as per the Hebrews text.

(c) 'Firstlings' and 'fat' (fat fɔ animal dɛn we dɛn kil insay sakrifays) na bin kwaliti dɛn we sɔm ɔfrin dɛn we dɛn bin nid ɔnda di lɔ we Mozis bin get 25 ɔ mɔ senti ia afta dat, ɛn so nɔ bin kɔmɔt frɔm wit Saynayk lɔ. Na di sem tin bin apin to vegjetabul ɔfrin dɛn bak. ɔnda di lɔ we Mozis bin gi, dɛn bin de yuz animal sakrifays ɛn bak fɔ gi vejitebul ɔfrin as tɛnki, pan ɔl we dɛn bin de yuz animal sakrifays nɔmɔ as sin-ɔfrin pas nɔmɔ if pɔsin po bad bad wan, we dɛn gi am di vejitebul ɔfrin dɛn we dɛn dɔn gi am (Levitikos 5: 11-13) . So, di ɔfrin dɛm fɔ Ken ɛn Ebɛl (ɛn in ɔl di chans fɔ Adam bifo dɛn) na bin protɔtayp dɛm fɔ dɛn lijislet senti wɔd dɛn leta insay di Lɔ fɔ Mozis na Mt. Sainai.

(dɛn bin de gi di tin dɛn we wi bin dɔn tɔk bɔt fɔ ɛnitin we i go valyu as sɔntin we pɔsin fɔ du. Of consideration, bɔt we nɔ de tray fɔ fos in kɔnklushɔn dɛn.